

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД №26 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

"Дітям про економіку доступно і просто"

Номінація «Навчально-методичний посібник ЗДО»

Короленко Ю.І., завідувач
Романюк Н.А., вихователь – методист
Савчук В.М., вихователь
Стьобало Р.А., вихователь
тел. 61 – 19 - 42

Вінниця

2020

Автори-упорядники: **Короленко Юлія Іллівна**, завідувач;
Романюк Наталія Анатоліївна, вихователь-методист;
Савчук Вікторія Миколаївна, вихователь;
Стьобало Руслана Анатоліївна, комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради».

Короленко Ю.І. Дітям про економіку доступно та просто. Методичний посібник / Ю.І. Короленко, Н.А. Романюк, В.М. Савчук, Р.А. Стьобало – Вінниця: ММК, 2020. 122 с.

Рецензент:

Імбер В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Шикиринська О.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рекомендовано методичною радою
Комунального закладу «Дошкільний навчальний
заклад №26 Вінницької міської ради»
(Протокол №3 від 22.01.2020 р.)

Навчально-методичний посібник «Дітям про економіку доступно та просто» розкриває основні завдання, напрямки й види діяльності з дошкільниками з економічного виховання в комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради». В посібнику подано матеріали, які допоможуть урізноманітнити економічне виховання дошкільників цікавими іграми та завданнями. Підібрані напрацювання покликані забезпечити комплексний підхід до економічного виховання та формування економічної компетенції дошкільників в результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Рекомендовано для педагогів закладів дошкільної освіти, батьків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
1.1. Актуальність формування економічної компетенції дошкільників в педагогічній та методичній літературі	6
1.2. Організація освітнього процесу з економічного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.....	9
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №26 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»	
2.1. Формування економічної компетенції дошкільників в результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу.....	17
2.2. Використання інноваційних технологій та методів щодо формування економічної компетенції дошкільників.....	40
2.3. Навчально-розвиваюча економічна гра «Банкомат і Грошик».....	47
ВИСНОВОК	55
ДОДАТКИ.....	56
ФОТОГАЛЕРЕЯ.....	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	121

ВСТУП

Економічна освіта дошкільнят - це процес формування економічного кругозору, засвоєння економічних уявлень і понять, початкових економічних умінь, виховання таких якостей особистості як працьовитість, ощадливість, діловитість [14, с.17].

Економіка і дитина на перший погляд здаються абсолютно несумісними між собою поняттями. Але сучасна дитина вже з самого початку свого життя потрапляє в економічне середовище, в якому зустрічаються економічні слова і визначення. Безліч різних цікавих професій, продаж і купівля товарів в магазинах та мережі «Інтернет», реклама по телевізору, розмови батьків про сімейний бюджет - це далеко не все, з чим доводиться стикатися дітям дошкільного віку.

Власне тому, складні економічні процеси так притягують дітей, а завдання закладу дошкільної освіти задовольнити їх цікавість та зорієнтувати в економічному просторі. Необхідно допомогти вихованцям розібратися в сутності економічних понять і забезпечити органічне входження дітей в економічні відносини.

Актуальність економічної освіти зумовлена особливостями сучасного життя, які вимагають початку економічного виховання ще з дошкільного віку. Організація роботи з дітьми по формуванню економічної грамотності є дуже важливим моментом. Безумовно, це один із факторів економічної соціалізації, який впливає на ставлення дитини до духовних і матеріальних цінностей, на економічну соціалізацію дітей, на формування у дітей дошкільного віку економічних знань, усвідомлення економічних понять [19, с.49].

Перед нами постала *проблема: як створити умови, які будуть сприяти формуванню економічної компетенції дітей дошкільного віку.*

Виходячи з вищевикладеного ми визначили ряд *завдань*:

- ✓ Ознайомитись з теоретичною основою економічного виховання дошкільників в педагогічній та методичній літературі;
- ✓ Розробити структуру організації освітнього процесу з економічного виховання в закладі дошкільної освіти;

- ✓ Розробити навчально-методичне забезпечення для реалізації завдання з формування економічної компетенції дітей в закладі дошкільної освіти.

Мета розробки – вивчити умови необхідні для формування економічної компетенції дошкільників в педагогічній та методичній літературі. Розкрити особливості організації економічного виховання дошкільників в закладі дошкільної освіти. Дослідити результативність роботи з економічного виховання в комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради».

Ми поставили перед собою завдання розробити систему роботи з дітьми по формуванню у них основних фінансових понять, завдяки яким дошкільники зможуть зробити перші економічні кроки.

Навчально-методичний посібник: «Дітям про економіку доступно і просто», надасть дієву допомогу педагогам у забезпеченні формування економічної компетенції дітей. Щоб полегшити процес навчання дошкільнят, розширити їх знання, ми пропонуємо розробки системної, цілеспрямованої роботи з економічного виховання, на основі сучасної педагогічної і методичної літератури та власного досвіду. Основний принцип, закладений в розробку даного посібника – комплексний підхід. Заняття, ігри, екскурсії, дослідницька діяльність, експериментування в «одній темі» допомагають поетапно вводити дошкільників в економічний простір.

В даному посібнику доступно розроблені шляхи реалізації завдань економічного виховання через в взаємодію всіх учасників освітнього процесу і використання інноваційних технологій та методів щодо формування економічної компетенції дошкільників.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Актуальність формування економічної компетенції дошкільників в педагогічній та методичній літературі

Новий етап розвитку суспільства тісно взаємопов'язаний з розвитком морально-етичних цінностей, працьовитості, економічних понять і норм поведінки. Кожна людина, незалежно від обраної нею сфери діяльності, повинна мати базові економічні уявлення, які дозволять їй впевнено почувати себе в процесі життєдіяльності, причому життєвий успіх людини залежить не тільки від її працьовитості, а й від економічної грамотності та ініціативності.

Сучасні діти вже з раннього дитинства, так чи інакше, стикаються з економічними поняттями. Вони чують, як батьки обговорюють підвищення прожиткового мінімуму, зростання цін та ін... Бажання дитини володіти дорогою іграшкою, яку мама чи тато не можуть придбати – також дотик до світу фінансів.

Саме тому в дошкільній педагогіці з'явився новий напрямок – економічне виховання. Економічне виховання – це цілеспрямований процес взаємодії дорослого та дитини, орієнтований на засвоєння доступних їй віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки [4, с.58].

У науково - педагогічній літературі поняття «економічне виховання» розглядається з різних точок зору. Сучасні науковці визначають економічне виховання як організовану педагогічну діяльність, спеціально створену систему роботи, спрямовану на формування у дітей економічної свідомості [16, с.35].

Сучасні науковці Н. Беляєва, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, А. Кладієва, Н. Михайліченко, А. Шатова, Л. Фесюкова розглядають економічне виховання як один з важливих компонентів соціалізації дитини – економічної соціалізації, складовими якої є елементарні економічні знання, сформовані способи

поведінки, а також особистісні утворення, які визначаються необхідними для успішної економічної діяльності [14, с.94].

Л. Фесюкова визначає значущість формування первинного економічного досвіду дошкільників у структурі економічної соціалізації дітей. На її думку в закладі дошкільної освіти слід забезпечити такий комплексний підхід до процесу економічного виховання, який забезпечить формування елементарних економічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності. Автор цілком доречно, серед інших засобів формування первинного економічного досвіду, віддає перевагу ігровій діяльності. Це ігри споживчої спрямованості – дидактичні, ситуативні та рольові («У крамниці», «Зваримо обід», «Упізнай професію», «Обираємо найкращий товар», «Супермаркет», «Рекламне агентство» тощо) [17, с.27].

У роботі автором подано педагогічні умови формування економічної компетенції дошкільників, а саме [17, с.45]:

- ✓ виховне середовище, яке спрямоване на розвиток морально-економічних якостей дитини, що формують підприємливість, ощадливість, відповідальність;
- ✓ трудова, пізнавальна та ігрова діяльність дітей з використанням економічних чинників, що формують когнітивну зацікавленість до економічного і соціального існування суспільства;
- ✓ взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні економічного виховання у дітей.

А. Шатова вважає, що вже в дошкільному віці з ролі «безтурботного споживача» дитина стає свідомим споживачем, а згодом створює предмети споживання. У цьому запорука нового мислення, нового ставлення до життя, а також А. Шатова пропонує авторську програму «Дошкільник і економіка» (для дітей старшого дошкільного віку). Програма складається з чотирьох блоків: «Праця – продукт», «Гроші: ціна (вартість), «Реклама бажання та можливості», «Корисні навички і звички в побуті – теж економіка» [20].

Не дивлячись на вікові особливості, діти дошкільного віку спроможні до повного засвоєння тих знань і уявлень, які подаються у «початковій економіці», «економіка для дітей». Для того, щоб дошкільники опанували необхідний об'єм знань та практичних вмінь початкової економіки, необхідно ретельно продумувати та підбирати засоби, методи та форми роботи з економічного виховання [16, с.130].

Висновки дослідників свідчать, що засвоєння дітьми ключових економічних визначень проходить в наслідок пізнавальної роботи та залучення їх в економічну роботу пошукового характеру. На думку видатних педагогів, сім'я – це реальний майданчик для формування економічної компетенції дітей, «в сім'ї не вчать жити, а живуть». Діти бачать справжні гроші, працю своїх близьких, їх трудові доходи (зарплату), беруть участь в покупках. Саме тому, робота педагогів з економічного виховання дошкільників має бути направлена на співпрацю з сім'ями вихованців.

Формування економічної компетенції дітей дошкільного віку є важливим завданням сучасної дошкільної освіти, вирішення якого дозволяє не тільки наближати дитину до реального дорослого життя, навчати її орієнтуватися в сьогоденні, пробуджувати економічне мислення, сформувати ділові якості особистості: уміння правильно орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях, самостійно, творчо діяти та надалі будувати своє життя більш організовано, розумно, цікаво [4, с.62].

На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що економічне виховання сприяє формуванню в дітей повного розуміння про навколишній світ, простих фінансових взаємозв'язків і залежностей. Завдання педагогів допомогти дітям створити правильне уявлення про гроші, сімейний бюджет, виробництво, споживання та інші важливі поняття економіки, але ці завдання не реалізуються в повному обсязі без участі батьків в освітньому процесі. Але слід зауважити, що важливим є не тільки факт залучення дитини в економічну систему, а і характер такого залучення. Дитина повинна усвідомити навколишній предметний і природний світ як важливе джерело життя людей.

1.2. Організація освітнього процесу з економічного виховання в умовах закладу дошкільної освіти

Економічна освіта – важливий компонент у розвитку і вихованні дитини ще з дошкільного віку, так як суспільство вимагає від сучасної людини особливих якостей, особливої економічної культури. Іншими словами, сучасним дітям доведеться жити в нових умовах, опанувати новими професіями, які вимагають нових знань, професійних і особистісних якостей.

Дитина як губка вбирає враження, знання, стилі поведінки педагога, працюючого з ним. Тому, правильно організований освітній простір служить джерелом повноцінного економічного розвитку, в процесі якого у дитини за допомогою дорослого складаються необхідні якості особистості: працьовитість, економічна грамотність, ініціативність.

Робота з економічного виховання в закладі дошкільної освіти здійснюється за допомогою різноманітних форм та методів, які дають змогу зробити процес економічного пізнання доступним та захоплюючим.

Творчий колектив комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради», працюючи над проблемою формування економічної компетентності дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, здійснює комплексний підхід до економічного виховання дітей, в результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

В закладі створена структура організації освітнього процесу з економічного виховання, яка містить п'ять основних складових (*Рис.1.1.*):

- цільова;
- концептуальна;
- змістова;
- технологічна;
- діагностично-результативна.

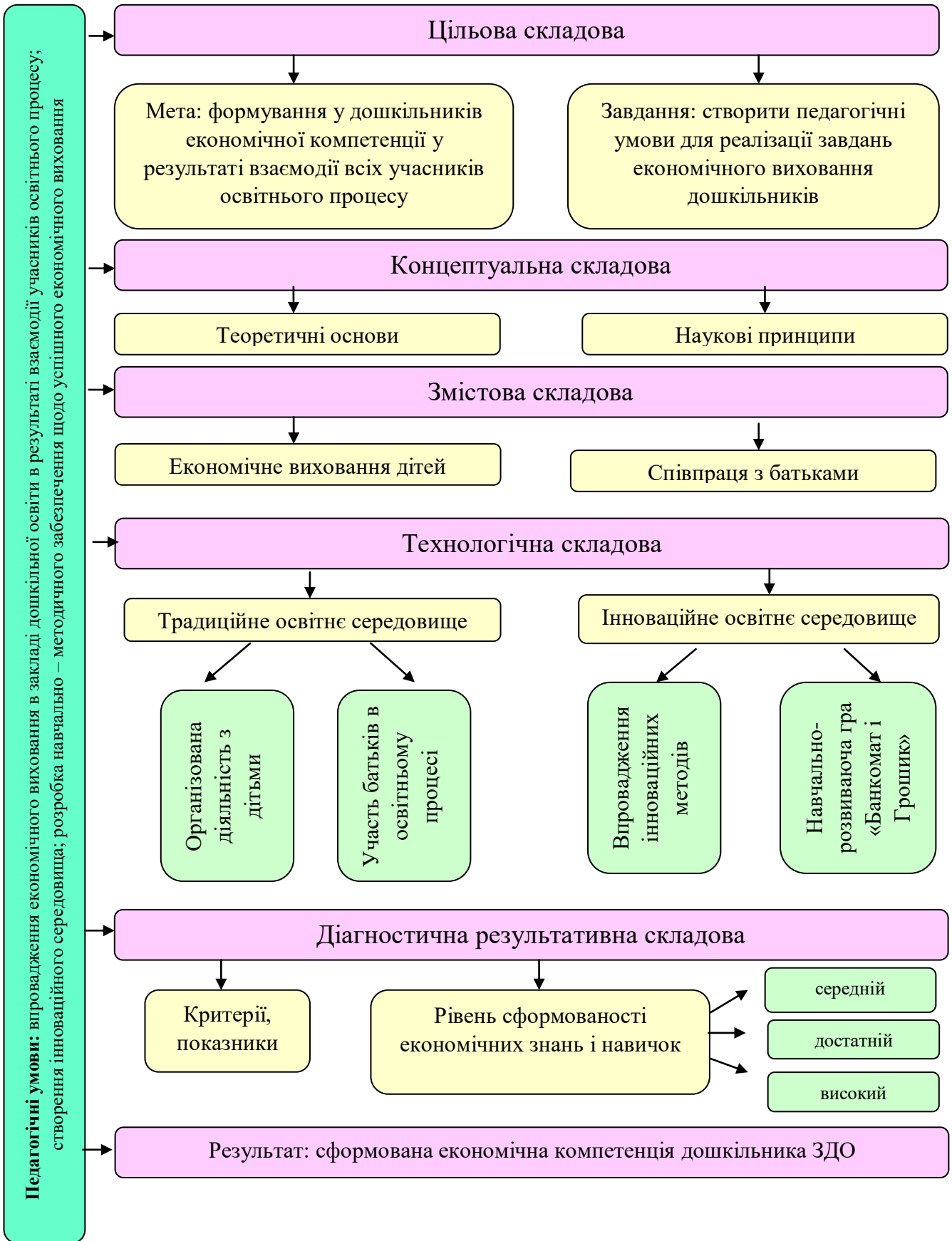

Рис. 1.1. Структура організації освітнього процесу з економічного виховання

Цільова складова включає в себе мету та завдання. **Мета** – формування у дошкільників економічної компетенції у результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу (Рис. 1.2.)

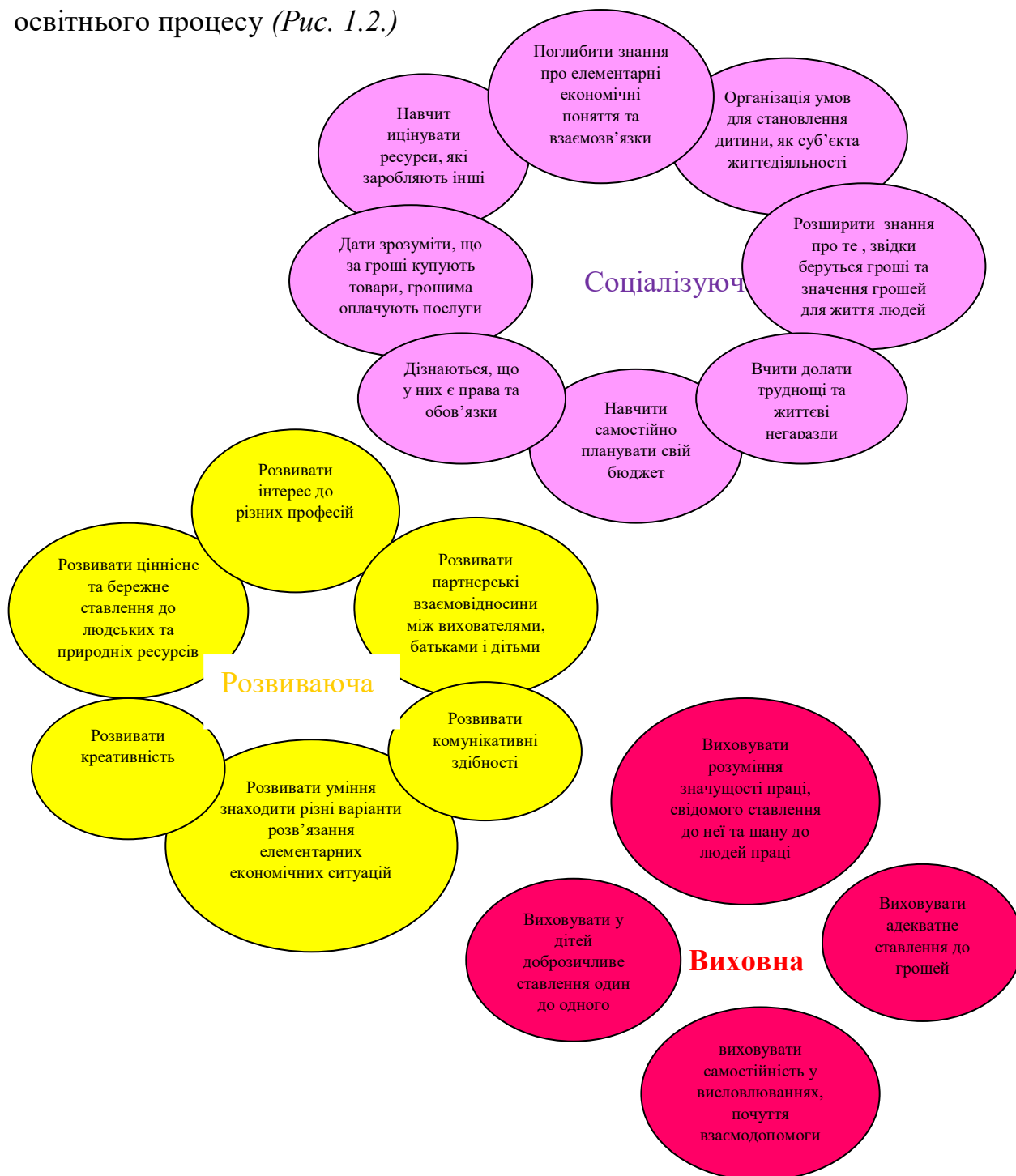

Рис. 1.2. Мета економічного виховання дошкільників

Завдання – створити в закладі дошкільної освіти педагогічні умови для реалізації економічного виховання дошкільників. Які містять такі складові:

- ✓ Навчити дітей правильному відношенню до грошей, способам їх заробляння і розумному використанню;

- ✓ За допомогою ігор, економічних завдань ввести дітей в складний світ предметів, речей, людських взаємин;
- ✓ Пояснити взаємозв'язок між економічними термінами: праця, товар, гроші, вартість, ціна та етичними, моральними критеріями: ощадливість, чесність, гідність, щедрість;
- ✓ Навчити правильно ставитися до реклами;
- ✓ Правильно поводитись в реальних життєвих ситуаціях, розвивати розумні потреби.

Концептуальна складова розробленої структури розкриває науково-теоретичні основи реалізацію економічного виховання в закладі дошкільної освіти. Ця складова містить такі компоненти: теоретичні основи, наукові принципи.

Теоретичні основи актуальності формування економічної компетентності дошкільників в педагогічній та методичній літературі розкриваються в підрозділі 1.1.

За основу *наукових принципів* ми взяли головні принципи навчання та виховання дітей, які мають на меті нові підходи до освітнього процесу в закладі дошкільної освіти:

- ✓ принцип індивідуального підходу;
- ✓ принцип підтримки самостійної активності;
- ✓ принцип активного включення в освітній процес всіх його учасників;
- ✓ принцип варіативності в організації процесів навчання і виховання.

Принцип індивідуального підходу передбачає вибір форм, методів і засобів навчання та виховання з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини.

Принцип підтримки самостійної активності дитини. Важливою умовою успішності організації економічного виховання являється забезпечення умов для самостійної активності дитини.

Принцип активного включення в освітній процес всіх його учасників передбачає створення умов для розуміння і прийняття один одного з метою досягнення плідної взаємодії. Це активне включення дітей та батьків в спільну діяльність: проведення спільних заходів, свят.

Принцип варіативності в організації економічного виховання. Наявність варіативного розвиваючого середовища, тобто необхідних розвиваючих і дидактичних посібників, засобів навчання, здатність використання педагогом різноманітних методів і засобів.

А щоб діти легше і швидше оволодівали новими знаннями, розпочали роботу за такими принципами:

- ✓ принцип диференціації – створення умов для самореалізації кожної дитини;
- ✓ принцип гуманізму – бачення в дитині повноцінного партнера;
- ✓ принцип інтерактивності - тісна взаємодія із сім'єю і соціумом.

Усі перераховані принципи сприяють економічному вихованню дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.

Змістова складова передбачає зв'язок теоретичної основи актуальності формування економічної компетенції дошкільників та практичною реалізацією економічного виховання в закладі дошкільної освіти.

Змістова складова містить компоненти:

- ✓ робота з дітьми з економічного виховання;
- ✓ співпраця з батьками.

Для реалізації педагогічних умов економічного виховання дошкільників, розроблено план освітньої роботи з дітьми.

Таблиця 1.

План освітньої роботи з економічного виховання

№	Заняття	Дидактичні ігри	Рухливі ігри	Сюжетно-рольові ігри
I кв	«Світ професій», «Я і моя родина», «Достаток починається з бережливості», «Товари та	«Впізнай професію», «Що кому потрібно для роботи», «Електрик»,	«Хитра лисиця», «Пастка», «Гуси-лебеді», «Літаки»	«Магазин», «Дитячий садок», «Будівельники», «Лікарня»

	послуги»	«Відгадай на смак»		
II кв.	«Потреби людини», «Економіка в житті людини», «Автобусна реклама», «Кожна професія потрібна»	«Корисна річ», «Доміно», «Яке слово зайве?», «Послуги»	«Карасі та щука», «Піжмурки», «Мисливці та зайці», «Хлібчик»	«Перукарня», «Туристичне агентство», «Пошта», «Кожен дім господарем слашний»
III кв.	«Економічна валюта», «Подорож у минуле грошей. Гроші, які вони бувають», «Сімейний бюджет», «Хочемо жити в чистому місті»	«Яка праця є важливішою», «Розкладіть товар», «Банк», «Покупки»	«Чий вінок кращий», «Зроби фігуру», «Панас»	«Ярмарок», «Транспорт», «Крамниця», «Сім'я»
IV	«Праця людей», «Потреби і можливості моєї сім'ї», «Весела подорож», «Наші гроші. Монети. Купюри»	«Види витрат», «Назви монету», «Ощадливі й економні», «Якість товару»	«У лісочку на горбочку», «Карасі та щука»	«Торговий центр», «Таксі», «Круїз», «Аукціон»

Одним з найважливіших педагогічних засобів економічного виховання є створення умов переживання ситуації успіху усіма дітьми та кожною дитиною за

своїм критерієм. Така ситуація успіху – сильний соціалізуючий та інтегруючий фактор, який дозволяє розкриттю потенціалу та творчості дошкільників.

Важливим для розвитку економічної компетенції дошкільника є участь батьків в освітньому процесі. З цією метою педагоги закладу створюють умови для заохочення батьків до співпраці.

Технологічна складова передбачає комплексний підхід до економічного виховання дошкільників в ЗДО №26. Дана складова містить компоненти:

- ✓ традиційне освітнє середовище;
- ✓ інноваційне освітнє середовище.

Традиційне освітнє середовище містить компоненти: організовану діяльність з дітьми з економічного виховання та форми співпраці з батьками з даного питання в закладі дошкільної освіти.

Описується створення *інноваційного освітнього середовища* для економічного виховання дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. Де висвітлено:

- ✓ впровадження інноваційних технологій та методів;
- ✓ створення навчально-розвиваючої економічної гри «Банкомат і Грошик».

Діагностично-результативна складова включає в себе критерії, показники формування економічної компетенції дошкільників.

Таблиця 2.

Показники економічної компетенції дитини старшого дошкільного віку

Знає	Вміє	Розуміє
<ul style="list-style-type: none"> - У простому викладі основні економічні поняття: потреби, ресурси, товари, послуги, обмеженість, вибір, споживач, виробник, гроші, бюджет, обмін, торгівля, покупка; - Про необхідність кожної 	<ul style="list-style-type: none"> - Пояснити, що таке потреби, бажання; - Навести приклади товару та послуги; - Назвати різні професії; - Здійснити просту покупку в крамниці; 	<ul style="list-style-type: none"> - Що людина повинна постійно робити вибір: яку річ купувати, скільки ресурсів використовувати, які потреби задовольняти, як розподілити

<p>людини трудитись вдома і на роботі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Що природні ресурси треба берегти і збільшувати природне багатство; - Що гроші допомагають людині робити обмін і прискорюють торгівлю; - Про професії, які є на виробництві; - На які види поділяються товари та послуги. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розповісти про необхідність грошей; - Змайструвати поробку; - Ощадливо і хазяйновито поводитись в садку, вдома, на вулиці, в оточенні природи; - Розібратись в конкретній ситуації, оцінити її та зробити правильний вибір; - Оцінювати свої вчинки та бути ввічливими із дітьми та дорослими. 	<p>продукти, яку роботу зробити тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Що перш за все потрібно задовольняти першочергові потреби; - Що вигідно бути економним, працьовитим, діловим, добрим, ввічливим, уважним; - Що природа дарує людям красу, здоров'я, природні ресурси і її необхідно берегти; - Що усі професії важливі і заслуговують поваги.
---	--	--

Таким чином, в розробленій структурі організації освітнього процесу з економічного виховання, ми показали оптимальні шляхи для успішного формування економічної компетенції дошкільників та розробили педагогічні умови даного завдання в закладі дошкільної освіти.

Така робота дозволяє активізувати пізнавальну діяльність дітей, удосконалювати комунікативні якості. У дітей з'являється інтерес до людей різних професій, вони дбайливіше ставляться не тільки до іграшок, а й до різних предметів, які їх оточують, творчо підходять до вирішення ігрових завдань.

РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №26 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

2.1. Формування економічної компетенції дошкільників в результаті взаємодії всіх учасників освітнього процесу

Робота з економічного виховання в закладі дошкільної освіти здійснюється за допомогою різноманітних форм та методів, що дає можливість педагогу продемонструвати свою творчість, неординарність, і в той же час, що важливо, зробити процес економічного пізнання доступним для розуміння дітей, цікавим та захоплюючим. Найважливіше – розповідати дітям про непростий економічний світ зрозумілою для них мовою. Отже перевага надається таким формам роботи, які цікаві, і дають результат в особистісному і пізнавальному розвитку, ефективні для економічного виховання дітей, сприяють їх розвитку, виявляють «Я-особистість» кожної дитини.

Впровадження економічного виховання відбувається шляхом взаємодії всіх учасників освітнього процесу і спрямовується у двох напрямках:

- ✓ організована діяльність з дітьми;
- ✓ участь батьків в освітньому процесі.

Організована діяльність з дітьми

Сучасні діти потребують індивідуального підходу в процесі освітньої роботи і, тому, ми спрямовуємо роботу так, щоб педагоги і батьки допомогли дитині легко соціалізуватися в економічному просторі.

Працюючи з дітьми з економічного виховання використовуємо різні форми роботи: індивідуальні, групові та колективні.

Найперше з чого починається будь-яка тема з економічного виховання дошкільників – це **бесіда**.

Кожна бесіда – це не тільки монолог педагога, але і його живе спілкування з дітьми, обмін думками і почуттями (*Додаток 1*). ***Бесіди з економічного виховання***

поділяються, залежно від мети, на: вступні, супроводжуючі, узагальнюючі (Рис. 2.1).

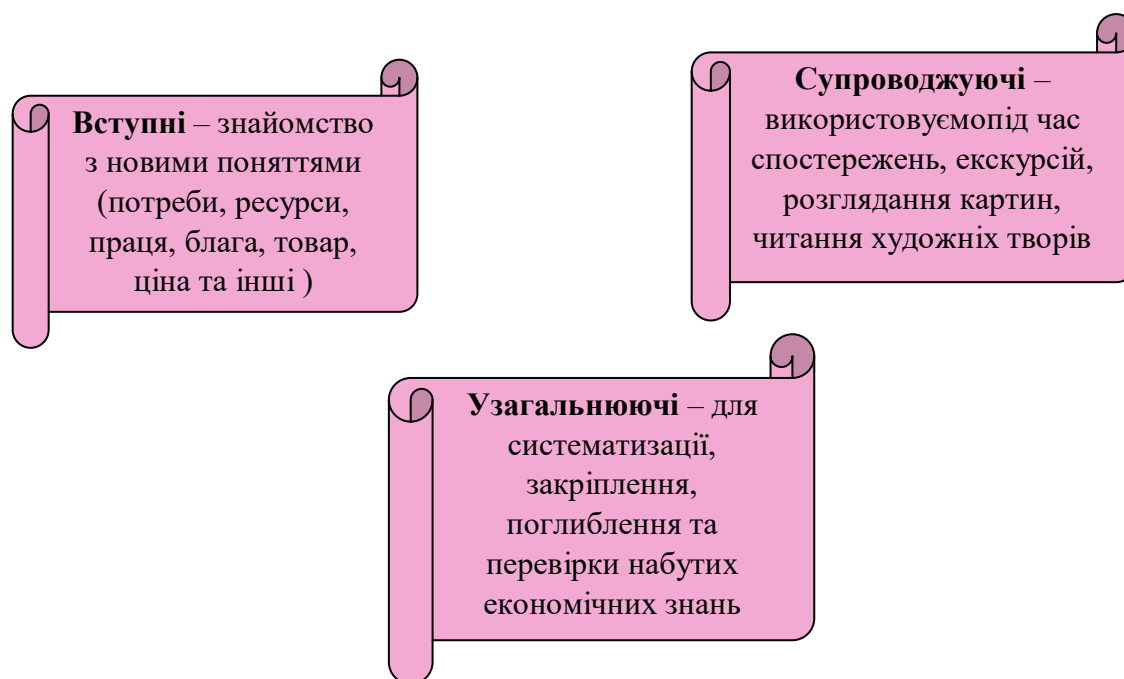

Рис. 2.1 Види економічних бесід.

Такий метод навчання, який застосовується в ході бесіди, активізує розумову діяльність дітей, підводить їх до отримання нових знань і сприяє закріпленню вже отриманих раніше. Готуючись до будь-якої бесіди з дітьми, педагог повинен:

- ✓ намітити основні, додаткові, навідні запитання по її темі;
- ✓ скласти план заняття у відповідності з метою, з якою передбачається досягти.

Приклад вступної бесіди з дітьми

«Що таке ціна?»

Мета : ознайомити дітей із поняттям «ціна» та від чого вона залежить; розвивати зв'язне мовлення, уяву, мислення, пам'ять; виховувати інтерес до навколишнього.

Хід бесіди:

1. Вихователь запитує, що означає слово «ціна», як діти його розуміють, далі повідомляє, що ціна – це сума грошей, яку ми сплачуємо, коли купуємо товар.

2. Запитання до дітей:

- Як ви вважаєте, чи однакова ціна на всі товари? Від чого залежить ціна товару?

(Міркування дітей)

- Як ви розумієте, що ціна залежить від:

- якості товару (Чим якісніший товар, тим він дорожчий);

- попиту (Чим люди більше купують товар, тим він дорожчий);
- кількості товару (Чим товару більше, тим ціна на цей товар нижче);
- вкладеної в нього промислової праці (Чим більше часу використали на виготовлення, тим дорожче);
- кількості матеріалу, який використали для виготовлення товару (Чим більше використали матеріалу, тим дорожчий товар).

3. У підсумку вихователь допомагає дітям підсумувати отримані знання.

Важливим методом навчання дітей дошкільного віку – є **гра**. З допомогою гри діти сприймають і засвоюють навколишній світ. Виховання, яке здійснюється за допомогою ігрової діяльності, природно для дитини. Надзвичайно важливе значення для роботи з дітьми з економічного розвитку є **економічні ігри**. Гру розглядають як провідний вид діяльності тому, що в ній створюється зона найближчого розвитку дитини, проявляються та розвиваються психічні процеси, відбувається освоєння соціального простору через спілкування з дорослими та однолітками. Крім завдань економічної спрямованості, такі ігри розвивають інтелект дитини, удосконалюють особистісні якості, створюють передумови для подальшої економічної сфери діяльності. Саме тому, економічна гра – найкраща підготовка дитини до дорослого життя. Ігри можна проводити як з усією групою чи підгрупою дітей, так, і індивідуально.

У практиці роботи з економічного виховання використовуємо:

- ✓ дидактичні ігри;
- ✓ сюжетно – рольові ігри;
- ✓ розвивальні ігри.

Вони спрямовані на формування у дітей економічних знань, активного інтересу, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Зміст **дидактичних ігор** (Фото) економічної спрямованості на початку нашої роботи був спрямований на залучення дітей до сфери економічної діяльності і поділявся на чотири блоки (Рис. 2.2.): людина і її потреби; вчимося заощаджувати; хто виробляє товари; гроші, обмін, торгівля.

Рис. 2.2. Зміст дидактичних ігор

До даного розділу в план роботи з економічного виховання дошкільників ввійшли такі дидактичні ігри як: «Послуги», «Назви монету», «Що кому потрібно для роботи» та ін. (Додаток 2).

Приклад дидактичної гри

«Що кому потрібно для роботи»

Мета: систематизувати та розширити знання дітей про професії, про предмети та інструменти, які потрібні їм для виконання їх професійних обов'язків. Розвивати пізнавальні здібності, увагу, зосередженість. Виховувати повагу до праці дорослих.

Матеріал: великі поля з зображенням певної професії, картки з зображенням інструментів до неї.

Хід гри:

Дітям пропонується картки на яких зображено людей різних професії та пусті клітинки для карток. Завдання дитини назвати, що це за професія, які функціональні обов'язки виконує людина та підібрати відповідні картки з предметами та інструментами, які потрібні для виконання цих професійних обов'язків. Викласти картки в пустих клітинках, аргументувати своє припущення.

Використовуючи ігрову діяльність з дошкільниками обов'язково потрібно дотримуватись трьох основних компонентів (Рис. 2.3): ігровий задум; ігрові дії; правила гри.

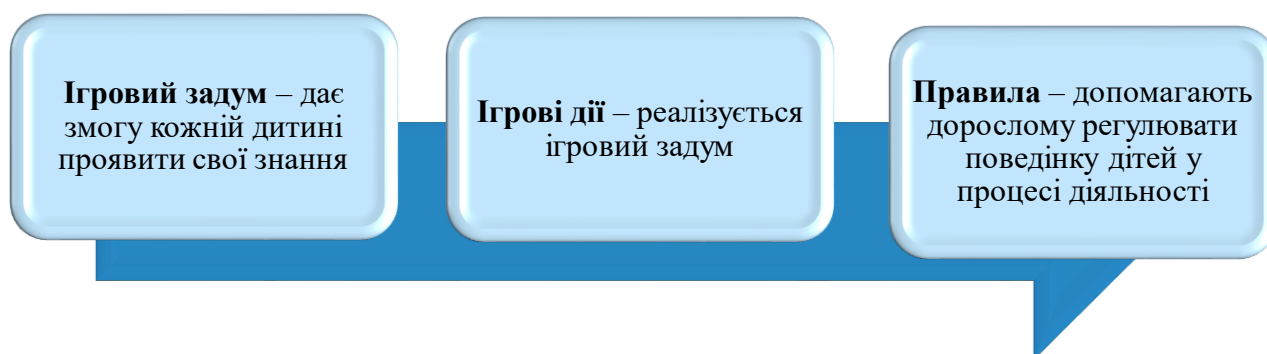

Рис. 2.3 Основні компоненти дидактичних ігор

Сюжетно-рольова гра (Фото 1-3.) є ще однією ефективною формою роботи ознайомлення дошкільників з елементарними економічними поняттями. Під час такої гри діти моделюють соціальні відносини, приміряють на себе ролі представників різних професій, навчаються на практиці застосовувати нові знання.

Такі ігри ми проводили в три етапи (Рис. 2.4):

- ✓ підготовчий;
- ✓ основний;
- ✓ підсумковий.

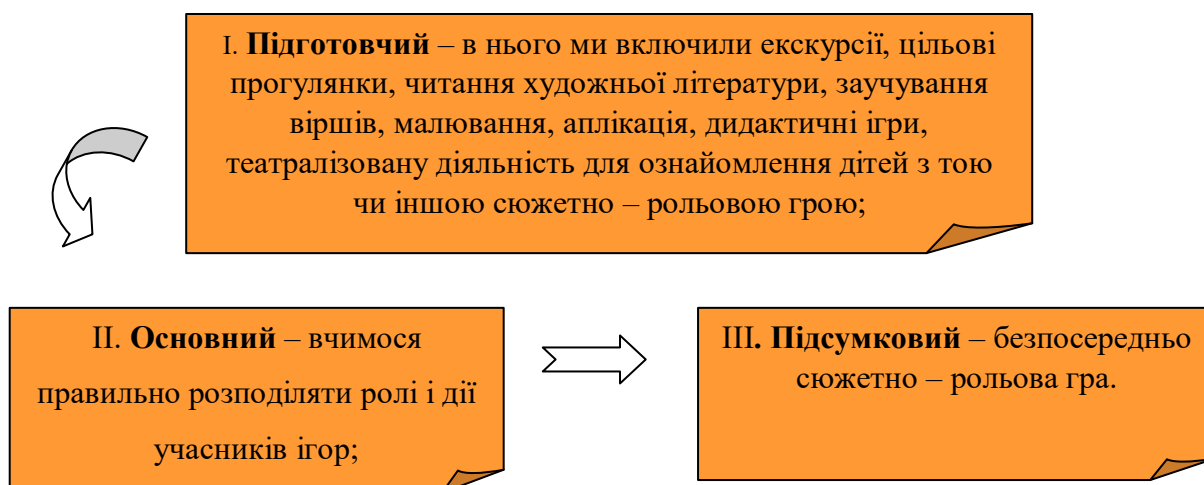

Рис. 2.4. Етапи сюжетно-рольової гри

Економічну спрямованість мають сюжетно-рольові ігри «Перукарня», «Таксі» (продаж послуг). Ігрові дії можна включати і в заняття. При цьому вкрай важливо, промовляти всі маніпуляції, збагачуючи словниковий запас дітей економічними термінами. Можна також використовувати умовні грошові купюри.

Улюблену сюжетно-рольову гру дітей – «Магазин» ми ускладнюємо: розширюємо асортимент продуктів, які вже потрібно зважувати, вводиться роль не просто продавця, а касира, який видає чеки, до паперових купюр приєднуються монетки.

Дітям дуже цікаво грати в супермаркет, де продавець розповідає покупцям про вигідні акції. Магазин може пропонувати не тільки продукти, а й одяг, іграшки, спортивні та канцелярські товари та ін. Щоб сюжетно-рольова гра була максимально наближена до реальності, ми разом з дітьми виготовляємо цінники для товарів.

В ході таких ігор виникають проблемні ситуації, що вимагає від дитини вибору, наприклад:

- Витратити в магазині всі наявні гроші або відкласти частину і поступово накопичити на більш велику покупку?
- Витратити певну суму на ліки чи на новий одяг?

Це дає можливість дітям відчувати себе дорослими та почуватися, як в дорослому житті, відповідальними за обрані економічні дії.

Приклад підготовки до сюжетно – рольової гри

«Будівельники»

I. Екскурсія на будівництво.

- Розглядання ілюстрованих картин: «Ми будуємо дім», «Діти граються в кубики»;
- Читання художньої літератури: М. Познанська «Колосок», «Зварювальник», Д. Коломієць «Новосілля», М. Підгірянка «Гостинна хата», Т. Новацька «Про кран, Наталочку та особливий подарунок».
- Малювання: «Будинок для Тані», «Гараж», «Міст».

- Дидактичні ігри: «Що потрібно муляру для роботи?», «Підбери силует», «Спецтранспорт».

II. Ролі і дії учасників гри

- Архітектор – створює ескіз будинку, звіряє, підраховує...
- Муляр – кладе цеглу, виганяє стіни;
- Покрівельник – робить дах;
- Штукатур – штукатурить стіни, щоб вони були рівними і гладенькими;
- Муляр – фарбує стіни, вікна, двері, підлогу;
- Водій – підвозить на будівництво робочі матеріали – цеглу, панелі, вікна, двері тощо;
- Сантехніки – встановлюють водопостачання;
- Бухгалтер – робить розрахунки, платить заробітну плату за роботу....

III. Сюжетно – рольова гра – оволодіння ігровими формами пізнання дійсності, вміння дітей застосовувати набуті знання у сюжеті гри, правильному розподілу ролей, дотриманні правил поведінки.

В план роботи з економічного виховання з цього розділу ввійшли такі ігри: «Магазин», «Будівельники», «Туристичне агентство», «Аукціон» (Додаток 3).

У всіх вищезазначених іграх діти засвоюють елементарні економічні поняття, розширюють та узагальнюють знання про різновиди професій, розвивають позитивне ставлення до будь-якої трудової діяльності.

Для закріплення отриманих знань з економічного розвитку ми пропонуємо діткам ***розвивальні вправи***:

- ✓ «Лабіринт успіху» - потрібно пройти лабіринт, прямуючи тільки через фінансові поняття;
- ✓ «Які бувають товари» - поділити товари на дві категорії – дорогі та дешеві;
- ✓ «Корисно – шкідливо» - поділити товари на категорії – якісних чи неякісних, корисних та шкідливих для здоров'я;
- ✓ «Світ професій» - розглянути картинки з зображенням певної професії та скласти про неї розповідь.

- ✓ «Економічний пазл» - потрібно зібрати смужки з цифрами, щоб утворилась ціннісна картинка з певним зображенням.

Усі вправи мають графічну форму і створені за принципом аудиту для перевірки засвоєння дітьми певного розділу з економічного виховання. Працюючи з економічними іграми та вправами ми помітили значний розвиток економічної соціалізації, про що свідчить діаграма знань дітей на початку нашої діяльності та по завершенні першого етапу (Рис. 2.5).

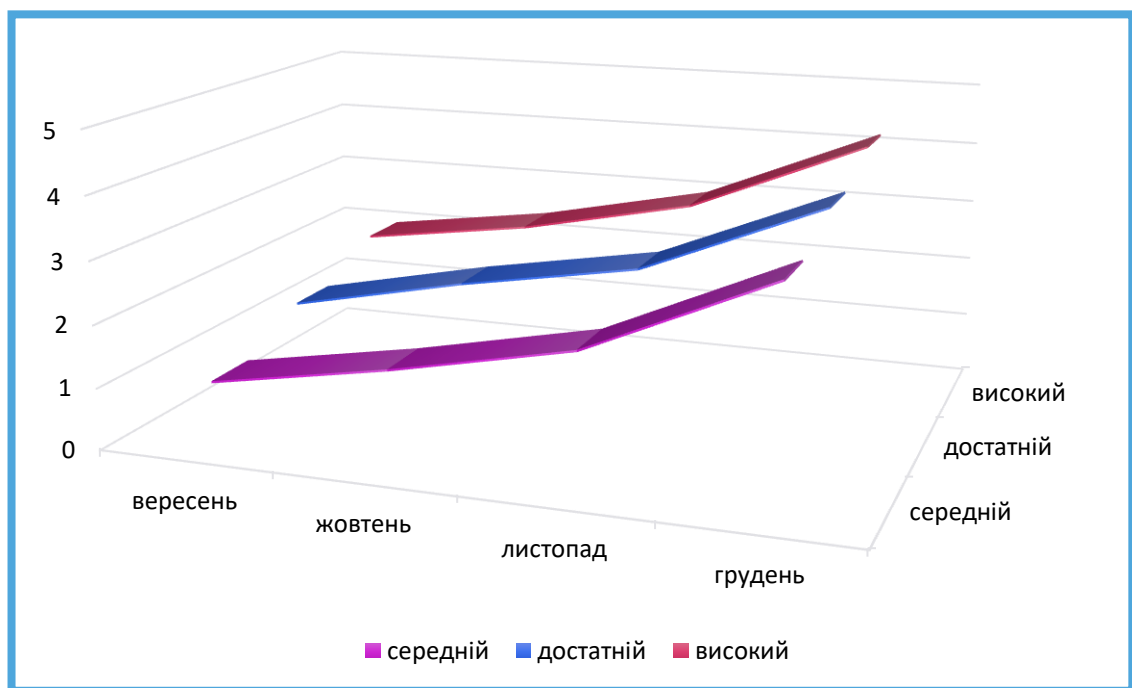

Рис. 2.5 Діаграма розвитку економічної соціалізації

У роботі з економічного виховання дошкільників використовуємо різні форми організації освітнього процесу, що допомагає зробити цей процес цікавим та доступним для дітей. Однією з основних форм організації економічної освіти дошкільнят, є **заняття економічного спрямування** (Додаток 4).

Заняття знайомлять дітей з основними економічними категоріями, навчають доцільній економічній поведінці. У процесі вирішення логічних і арифметичних задач підвищується інтерес дітей до економічних знань, спостерігається прагнення до саморозвитку.

Навіщо і як займатися з дітьми економікою?

Економічні заняття ми проводимо в рамках освітньої діяльності по пізнанню навколишнього світу, ставимо перед собою мету (Рис. 2.6.).

Рис. 2.6. Мета занять з економічного виховання

Перші заняття з економічного виховання були спрямовані на такі теми:

1. Звідки беруться різноманітні товари в магазинах.
2. Кожен товар має свою ціну.
3. Знання про професії, виховання поваги до трудящих людей.
4. Поняття сімейного бюджету, його складові:
  - ✓ зарплата батьків;
  - ✓ пенсія бабусі з дідусем;
  - ✓ стипендія старшої сестри або брата.
5. Поняття «потреби людини».
6. Початкове уявлення про рекламу як спосіб донести інформацію про товар до споживача.

Приклад конспекту заняття

«Світ професій»

Мета: продовжувати знайомити дітей з різними видами праці (фізична і розумова) у різних сферах (виробнича і не виробнича); показати роль праці в житті людини, взаємозалежність різних видів праці, їх кінцеві результати; розвивати вміння узагальнювати, аналізувати; виховувати повагу до людей, що працюють.

Матеріал: картки «Професії», дидактична гра «Назви правильно», притча, прислів'я про працю.

Хід заняття:

1. Вступ

Вихователь: Сьогодні на нас чекає подорож у світ професій. Але спочатку з'ясуймо, що таке професія? (Думки дітей)

Професія – це вид трудової діяльності, що вимагає конкретних знань, навичок, щоб якісно виконувати роботу (Діти наводять приклади)

Наприклад.

У Сергія і Надійки батьки працюють водіями, у Каті мама – продавець, у Сашка – вчитель, у Оксани і Галини мами – лікарі, у Іванка батько – кухар.

Усі вони виконують роботу, яка задовольняє потреби людей (Професії батьків)

2. Дидактична гра «Назви правильно»

Діти діляться на пари. Кожній парі дають 2 картки, на якій зображено людину певної професії. Одна дитина називає професію, а її партнер називає товар або послуги, які виробляють або надають люди цієї професії, потім вони міняються місцями.

3. Бесіда за художнім твором (притча)

Вихователь пропонує перерахувати, які ресурси були використані - трудові, капітальні чи природні.

Притча

На березі річки сидів рибалка і ловив рибу. Повз нього проходив бідний чоловік, який зупинився біля рибалки і сказав : «Я дуже голодний. Дай мені риби».

«Гаразд, - відповів рибалка. – Я дам тобі риби, якщо ти бажаєш один раз поїсти. Але якщо ти хочеш бути завжди ситим, я навчу тебе ловити рибу ».

4. Аналіз прислів'їв

Вихователь пропонує дітям послухати й пояснити прислів'я:

- ✓ Треба нахилитися, щоб з криниці води напиться.
- ✓ Землю сонце прикрашає – а людину – праця.
- ✓ Маленька бджілка, а й та працює.
- ✓ Праця чоловіка годує – а лінь марнує.

5. Підсумок заняття

Вихователь запитує, які вони зробили висновки (Міркування дітей)

Щоб жити, творити, люди повинні мати їжу, одяг, житло. Вони вирощують хліб, будують житла, добувають паливо, збирають машини, продають товари, вчать дітей, лікують хворих. Тож люди працюють, щоб задовольнити різні потреби всього людства.

Вихователь пропонує дітям теж попрацювати, щоб створити красиві й потрібні речі.

Заняття завершується практичною роботою – виготовленням іграшок.

Поступово розширюється коло економічних понять, з якими знайомляться діти під час занять, отримані раніше знання поглиблюються:

- ✓ Ознайомлення з професіями, які мають зв'язок з економікою і бізнесом: підприємець, менеджер, маркетолог, рекламодавець, рекламний агент.
- ✓ Ускладнення поняття виробництва і споживання.
- ✓ Поняття економіки в побуті, а також сімейний бюджет (наприклад, не залишати включеними світло і воду, дбайливо ставитися до одягу, взуття та ін.).
- ✓ Ознайомлення дітей з поняттям «валюта» та як вона виглядає.

Приклад конспекту заняття

«Сімейний бюджет»

Мета : познайомити дітей з деякими складовими сімейного бюджету: пенсія, зарплата; пробуджувати здоровий інтерес до грошей; формувати основи фінансової грамотності; розвивати спостережливість, поповнювати активний словниковий

запас дітей за словами: гроші, сімейний бюджет, пенсія, зарплата; виховувати шанобливе ставлення до людей, які заробляють гроші, а так само дбайливе ставлення до природи, бажання економно ставитися до природних ресурсів і охороняти навколишнє середовище.

Матеріал: предметні картинки, картки-схеми, з зображенням товарів і магазинів, муляжі фруктів і овочів, прислів'я і приказки, модель сімейного бюджету, іграшка Гном.

Хід заняття:

1. Ігровий момент

Діти сидять на килимку, під музичний супровід заходить Гном.

Гном: Привіт діти, сьогодні я хочу розповісти вам про дуже цікаву, незвичайну сім'ю. Хочете послухати?

Діти: Так! Дуже хочемо!

Гном: Жив був у лісі Гном на прізвисько Економ. Його прозвали так, тому що він дуже багато працював, збирав, економив лісові грошики. На зароблені і заощаджені гроші він побудував у лісі свій магазин і почав там працювати і заробляти. З ним живе його дружина, Гномела, вона працює лікарем, що лікує гномів і за свою працю вони отримують ..... Ех, забув, як це називається. Ось ваші батьки теж ходять кожен день на роботу і отримують там...

Діти: Батькам платять зарплату.

Гном: Правильно, а ще з ними живе дідусь і бабуса. Вони вже старенькі і не працюють, але що ж вони отримують? Забув ...

Діти: Вони отримують пенсію!

Вихователь: Правильно, які ви молодці! Пенсія це гроші, які платять літнім людям, які пропрацювали багато років. А ось всі гроші, які заробили Гном - Економ, його дружина Гномела, дідусь і бабуса, називається сімейний бюджет. Давайте всі разом скажемо як називаються всі гроші, які заробили члени сім'ї? (діти дивляться на модель сімейного бюджету, представленого на екрані і вимовляють фразу: сімейний бюджет)

2. Дидактична гра «Хочу і треба»

Гном показує картинку (наприклад із зображенням іграшки, ліки, продукт харчування, телефон...), а діти піднімають картинки: червону – якщо цей предмет належить до категорії «треба», синю – до категорії «хочу».

3. Бесіда «Потреби моєї сім'ї»

- ✓ Кожен із членів сім'ї має потреби. Однакові вони чи ні? (Відповіді дітей).
- ✓ Які ж потреби мають мама, тато, бабуся, дідусь, братик, сестричка? (Діти називають, а вихователь підводить до того, що потреби у кожного з членів сім'ї різні.);
- ✓ Що потрібно всім членам сім'ї? (Будинок, їжа, одяг, іграшки і т.д.);
- ✓ Як можна задовольнити всі ці потреби? (Купити);
- ✓ Чи вистачить грошей на все? (Міркування дітей)

Вихователь робить висновок, що потрібно спочатку задовольнити першочергові потреби – їжа, одяг, житло..., а потім вибирати солодощі, іграшки, прикраси.

4. Гра «Хто швидше?»

На столі лежать продукти, потрібні для борщу і для компоту. Діти діляться на дві команди – кожна команда має окремий список і однакову кількість грошей. Дітям потрібно самостійно купити продукти в крамниці Гнома для своєї страви, але загальна плата за покупки не має перевищувати визначеної суми.

5. Робота з прислів'ями.

- ✓ Як нема борщу, то нема їжі.
- ✓ Аби руки і охота, буде зроблена робота.
- ✓ Без голосу не співець, без грошей не купець.
- ✓ Без сокири не тесляр — без голки не кравець.

6. Підсумок заняття

Вихователь спонукає дітей зробити висновки: використовуючи ресурси, які має сім'я, потрібно враховувати потреби і можливості всіх членів родини. Діти дякують Гному за цікаві ігри і прощаються з ним.

На заняттях з економічного виховання використовуємо такі прийоми:

- ✓ Індивідуальне заповнення таблички сімейних витрат (діти ставлять плюси в необхідних розділах: продукти, одяг, ліки, великі покупки, іграшки,

транспортні витрати і т. д.). Це дозволяє дитині зрозуміти, з чого складаються витрати в сім'ї, з розумінням сприймати тимчасову відсутність грошей.

- ✓ Заохочення дітей за активну роботу на занятті, правильні відповіді (виготовлені медалі у вигляді монетки).
- ✓ Обов'язковий аналіз заняття, розвиток у дітей самооцінки. Цей момент цікаво розігруємо. Наприклад, на дошці вивішуються біла і блакитна хмаринка. Якщо дитина вважає, що отримав корисні знання, які йому знадобляться в житті, то він приклеює блакитну краплю під блакитну хмаринку. Якщо ж щось залишилося незрозумілим або дитині було нецікаво на занятті, то вона поміщає білу краплю під білу хмаринку.

Економічне виховання дошкільників також здійснюємо під час **екскурсій** (Додаток 5). Екскурсії (Фото 4-7) дозволяють ближче знайомитись із світом професій (Наприклад: пропонуємо дітям відвідати магазин, пошту, аптеку, банк та ін.). Знайомство з рекламою можливе під час екскурсій на найближчі вулиці, щоб розглянути рекламні банери або вивіски на вітринах магазинів. Також ближче знайомимо дітей з професіями співробітників дитячого садка, показавши їх робочі місця та знайомлячи з обов'язками.

Приклад екскурсії

Екскурсія в «Магазин іграшок»

Мета: ознайомити дітей з громадськими будівлями міста, їх призначенням; розширювати знання про професії працівників соціальної сфери, зміст та значущості праці жителів міста; виховувати культурні навички поведінки на вулиці і в громадських місцях; доброзичливість і ввічливість по відношенню до продавців і іншим клієнтам магазину, тренувати дітей у використанні загальноприйнятих культурних слів і фраз, стимулювати у дітей інтерес і любов до свого міста; оздоровити дітей в процесі пішохідних екскурсій.

Хід екскурсії:

Вихователь: Сьогодні мета нашої екскурсії – познайомитись з магазином іграшок в який ви часто ходите зі своїми батьками. Ви вже знайомі з деякими магазинами, які розташовані на вулицях нашого міста. Давайте згадаємо :

- Ви часто з батьками ходите в магазини?
- Що ви в них купуєте? Які бувають магазини?
- Хто працює в магазині?
- Навіщо люди будують магазини?

Магазини бувають різні: продуктові, промтоварні, господарські, овочеві.

- Які магазини знаходяться поруч з нашим дитячим садочком?
- Як називається магазин, куди ви з батьками ходите найчастіше? А в які магазини ви найбільше любите ходити?

Під час проходження до об'єкта спостереження (магазину іграшок) вихователь звертає увагу дітей на назви вулиць, номери будинків які проходять діти, робить акценти на зміну напрямку руху. При підході до об'єкта спостереження звертається увага дітей на зовнішній вигляд будівлі, особливості його будови, на оздоблення прилеглої території.

Зупинка: магазин (названий дітьми як найбільш улюблений).

Вихователь пропонує дітям уважно розглянути будівлю магазину (колір, вивіска, двері). Слід звернути особливу увагу на порядок біля магазину. Наявність урни для сміття. Навіщо?

- Хто слідкує за чистотою на території біля магазину?
- Давайте згадаємо правила поведінки в громадському місці:
  - Розмовляти тихо, ввічливо.
  - Ходити спокійно, не штовхаючись.
  - Дотримуватись порядку.
  - Товар дивитися, не чіпаючи руками.
  - Якщо ти хочеш розглянути товар, ввічливо звертайся до продавця з проханням: «Будьте ласкаві, покажіть мені ..» або «дозвольте подивитися товар ближче».

- У разі необхідності можна звернутися до продавця за консультацією. Якщо ж він сам пропонує тобі послуги, а тобі вони поки не потрібні, варто ввічливо відмовитися, сказавши, що сам звернешся, коли виникнуть питання.
- Купуючи товар, не забудь подякувати продавцю за обслуговування.

Сьогодні в магазині іграшок ми пограємо в гру «Самий уважний». Правила гри:

1. Уважно слухати вихователя.
2. Запам'ятати все, що побачите.
3. Розповісти про те, що бачили і запам'ятали після того, як ми вийдемо з магазину. Ви самі зможете визначити саму уважну дитину нашої групи.

Розповідь вихователя (в магазині).

Це магазин іграшок, так як в ньому продають іграшки. У магазині кілька відділів. В одному продають іграшки для самих маленьких, в іншому - іграшки для дівчаток, в третьому - для хлопчиків, є відділ з конструкторами, настільними іграми, з електронними іграми і навіть з дитячими книжками.

- Скажіть, діти, як називають людину, яка продає нам іграшки?

Відповіді дітей: Продавець.

- Правильно. І в кожному відділі свій продавець. Продавець - це професія людини, який пропонує нам товар, показує його, обмінює товар на гроші.

- Як ви думаєте легко працювати продавцем? (Міркування дітей) Адже, хороший продавець повинен багато знати. Він не просто стоїть за прилавком і продає потрібну нам річ – хороший продавець повинен знати все про товар, який продає, щоб допомогти вам вибрати потрібну іграшку. Продавець повинен вміти добре рахувати, щоб правильно давати здачу, користуватися калькулятором, касою, пробивати чеки.

- Як називають людей, які купують товар? (Покупцями).

- Давайте розглянемо вітрину з товарами.

- Що ви бачите на вітрині? (Великий вибір самих різних іграшок. Кожна іграшка має свою ціну).

Вихователь звертає увагу дітей на різноманітність іграшок, розмірів, яскравість оформлення. Просить дітей уважно поспостерігати за покупцями і продавцями: покупець вибирає потрібну іграшку, ввічливо просить продавця показати її, продавець виконує прохання покупців, ввічливо задає питання, що допомагають купити потрібну іграшку або гру.

- Звідки беруться ігри та іграшки в магазині? (Привозять з фабрики).
- Хто ще крім продавців працює в магазині? Що, на вашу думку, вони роблять?
- Завідувач магазином або директор, відповідає за загальний порядок, за культурою обслуговування, стежить, щоб в магазині був великий вибір товарів.
- Вантажники, які привозять товар, допомагають розвантажити іграшки, розміщують їх у підсобних приміщеннях.
- Прибиральниці і двірники, які стежать за чистотою і порядком на території магазину і прилеглий ділянці.
- Ось як багато людей працює в магазині і всі вони піклуються, щоб у вас були ваші улюблені ігри та іграшки.

Вихователь разом з дітьми купує гру або іграшку для групи. По дорозі в дитячий садок діти згадують все, що бачили в магазині, визначається найуважніший дитина групи. Дітям пропонується намалювати те, що найбільш запам'яталося з екскурсії.

В своїй роботі також використовуємо **економічні ситуації** (Додаток б). Вирішуючи ситуацію (економічного, математичного, екологічного змісту) дитина долучається до економічної дійсності, вчиться думати, орієнтуватися в навколишньому, проявляти ініціативу, висловлювати власну і приймати чужу позицію, зростає і реалізується її творчий потенціал.

Приклад ситуації

«Придумай рекламу»

Діти діляться на підгрупи по 4-5 чоловік: продавці і покупці. Вихователь дає завдання: прорекламувати овочі. Кожній групі свій вид: буряк, морква, цибуля, капуста (намалювати, розповісти тощо). Кожна група за допомогою реклами звертає увагу покупців на себе. Кому подобається товар, той його купує.

Економічне виховання має тісний зв'язок з **трудовою діяльністю** дошкільнят (Фото 8-10.). Вона виховує в дітях такі важливі якості, як відповідальність, хазяйновитість, ощадливість. При цьому ми сприяємо формуванню у дітей корисних побутових звичок, ефективного витрачання ресурсів (наприклад, нагадуємо вимикати воду при митті іграшок). Трудову діяльність слід організовувати систематично, з поступовим ускладненням. Кожна дитина повинна проявити свої сили і здібності, набути досвіду і втілити його в практичних справах. Працю дошкільнят доцільно поєднувати з іграми, спостереженнями, бесідами і т.д.

Трудова діяльність – важлива складова економічного виховання. Завдання для формування позитивного ставлення дітей до різних видів праці:

- ✓ Виховувати інтерес до роботи дорослого, дбайливо ставитися до результатів праці.
- ✓ Виховувати почуття відповідальності за доручену справу, результат, який важливий для інших людей (дорослих і однолітків), прагнути довести справу до кінця.
- ✓ Продовжувати виховувати повагу до речей, іграшок, книг.
- ✓ Спонукаати дітей брати активну участь в різних видах діяльності, організованих дорослими, і з ініціативи самих дітей, підтримувати індивідуальні прояви дітей в колективній праці: прикраса групи до свята, декорацій до театральних постановок і т.д.

Пізнанню економічних явищ, формуванню зацікавленості дітей до економічної сфери, мотивації до її вивчення, в значній мірі, сприяє **казка**. Будь-які казки (авторські, народні) виховують і навчають, несуть в собі величезний виховний і освітній потенціал. Тому, доцільно застосовувати казки в економічному вихованні дітей.

Народні казки (про тварин, фантастичні (чарівні), побутові) накопичили віковий економічний досвід нашого народу. Вони застосовуються, в першу чергу, з метою виховання таких економічних якостей, як розважливність, ощадливість, старанність, працьовитість, і для того, щоб познайомитися з деякими економічними категоріями («обмін», «розподіл», «виробництво», «праця»).

Існує декілька типів казок, спрямованих на вивчення економічних понять:

- ✓ казки, що розкривають потреби і можливості їх задоволення («Ріпка», «Курочка ряба», «Теремок» та інші);
- ✓ казки, що відображають працю людей (народні казки «Троє поросят», «Марійка і ведмідь», «Півник і бобове зернятко» та інші).

Діапазон застосування казок економічного змісту (*Додаток 7*) в педагогічному процесі обширний:

- на заняттях (з розвитку мовлення, математики, природознавства, образотворчого мистецтва);
- у спільній діяльності дорослих і дітей (дидактичні, сюжетно-рольові ігри, екскурсії);
- у самостійній діяльності самих дітей (ігри-драматизації за сюжетами казкових творів, виготовлення атрибутів для ігор).

Казкові історії дають можливість розповісти про будь-що у вигляді ненав'язливих, цікавих і захоплюючих сюжетів. Ми застосовуємо такі методи і прийоми як:

- ✓ написання листа казковому герою;
- ✓ складання казок за серією картинок;
- ✓ змінювання характеру героя (Вовк став добрим у казці «Троє поросят»);
- ✓ придумування нової кінцівки казки (Колобок, поки котився по лісу, засох, і Лисичка зламала зуби, захотівши з'їсти його...);
- ✓ введення нового героя в казку (Що зміниться в сюжеті?);
- ✓ складання задач за казками; складання казки за схемою, за опорними словами, за геометричними фігурами, за ігровою обстановкою; «прогулянка» в минуле чи майбутнє казкових героїв (Якою була Баба-Яга, коли була дівчинкою? Чому вона стала злою?);
- ✓ виготовлення книжок-саморобок; театралізовані вистави, спектаклі.

Аналіз сюжету економічної казки дає змогу зосередитись на таких аспектах змісту теми:

- Розкриття особистісних рис персонажів, важливих у певній економічній ситуації. Це можуть бути різноманітні як позитивні, так і негативні якості, наприклад, винахідливість, цілеспрямованість, наполегливість, працелюбність, спритність, терпимість, балакучість, упевненість тощо.
- Виявлення особливостей міжособистісних стосунків, які складаються в різних економічних ситуаціях (суперництво чи партнерство, змагання, співробітництво, взаємовиручка, підтримка, переслідування власних інтересів тощо).
- Казки відображають соціальні тенденції, віддзеркалюють суспільну реальність, вивчення складних економічних понять, категорій, закономірностей через їхні прояви в умовній (казковій) ситуації з використанням прийомів алегоричності (перенесення), гіперболізації (перебільшення), а також зіставлення, контрасту, іронії, зображення від супротивного, самовикриття, самореклами тощо.

Казку можна вважати ефективним засобом в розвитку економічної компетентності у дітей дошкільного віку, а також одним із перших засобів формування передумов економічного мислення, навчання індивідуальних якостей, психологічного розвитку дітей.

За допомогою вищевикладених засобів, необхідно розкрити дітям навколишній предметний світ духовних і матеріальних цінностей, як частини загальнолюдської культури і, в процесі пізнання, навчити відповідним формам поведінки. Така робота сприяє посиленню позиції дитини «Я сам», «Я зроблю», «Я вмю».

Участь батьків в освітньому процесі ЗДО

На початку знайомства з економічним вихованням, ми свою роботу спрямовували лише на дітей дошкільного віку. Утім, досвід засвідчив: для того, щоб освітня робота з дошкільниками була результативніша, потрібне активне залучення до цього процесу батьків вихованців. Як писав В. Сухомлинський «Лише разом з батьками, спільними зусиллями, педагоги можуть дати дітям велике людське щастя».

За допомогою анкетування з'ясували про необізнаність батьків щодо економічного виховання дошкільників. Також звернули увагу, що батькам важко спланувати свій бюджет – так як вони не завжди задумуються про раціональність покупок, про збереження електроенергії, про економію природних ресурсів. Тому визначили ряд завдань взаємодії з батьками з економічного виховання (Рис. 2.7.).

Рис. 2.7. Завдання взаємодії з батьками

Педагоги закладу дошкільної освіти разом з батьками мають сформувати команду, яка спрямовує зусилля на економічний розвиток кожної дитини. У цій команді батькам відводиться вирішальна роль.

У взаємодії з батьками (Додаток 8, фото 11-17.), ми використовували такі **традиційні форми роботи:**

- батьківські збори;
- бесіди (колективні, групові, індивідуальні);
- консультації;
- перегляд фільмів на економічні теми;

- день відкритих дверей;
- відкриті заняття для батьків;
- семінари-практикуми;
- підготовка тематичних папок з проблеми економічного виховання для батьків «Дітям про економіку» та ін..

Інноваційні форми роботи з батьками :

- народні світлиці (спільне проведення свят, розваг);
- аукціон педагогічних ідей (обмін досвідом);
- тренінги;
- збори-діалог;
- круглі-столи.

Для того, щоб привернути увагу батьків до необхідності формування економічної компетенції дітей та збагатити їх педагогічні знання з економічного виховання дітей в закладі дошкільної освіти, було проведено **батьківські збори:**

✓ «Виховуємо в праці майбутнього матеріально-забезпеченого громадянина»

Мета: надати інформацію про організацію праці дитини в закладі дошкільної освіти та вдома, можливості та способи їх залучення до праці; сформувати уявлення про роль трудового виховання дошкільників.

✓ «Бережемо питну воду – заощаджуємо гроші» Мета: показати батькам, як на практичному занятті з дітьми закріпити знання про воду і про те, як людина її використовує; ознайомити з тим, який шлях долає вода, щоб потрапити в наші будинки; формувати уявлення про способи економного використання води; спонукати змінювати свої звички, аби заощаджувати воду.

Для привернення уваги до проблем споживчої культури нами були проведені **тренінги для батьків:**

✓ «Формування споживчої культури»

Мета: ознайомити з поняттями «споживча культура», формувати уявлення про те, що раціональне використання коштів – основа сталого розвитку суспільства; розвивати прагнення розвивати споживчу культуру в дітей;

✓ *«Економія електроенергії – справа усіх і кожного»*

Мета: формувати уявлення про те, як можна використовувати різні види енергії, особливості вичерпних і невичерпних джерел енергії; ознайомити з способами енергозбереження; прищеплювати дбайливе ставлення до природи через розуміння необхідності збереження енергії; виховувати почуття власної відповідальності за енергозбереження.

Також батьки приймали участь в **економічній розвазі** – *«Кожна хата – ощадливим господарем слава»* - про роль та зміст економічного виховання дошкільнят, яке має здійснюватися і в родині, і в дошкільному закладі.

Провели для батьків **майстер-клас** *«Друге життя непотрібних речей»* – на якому батьки разом з дітьми створювали поробки з використаних пластикових пляшок, лотків від яєць, різних видів круп.

Ще однією формою роботи з батьками було залучення їх до **«Осіннього ярмарку»**. Під час якого батьки разом з дітьми готували «смаколики» і продавали їх, що сприяло закріпленню дітьми економічних понять і відносин, а батьки вчилися працювати разом з дітьми як партнери.

Окрім того, батьки неодноразово долучалися до **соціальних проектів** таких як, допомога захисникам – воїнам АТО – продуктами харчування та речами першої необхідності.

Після всіх вище зазначених заходів економічна освіта батьків значно підвищилася.

Тож, можна зробити висновок про необхідність комплексного підходу до економічного виховання дітей в закладі дошкільної освіти. При цьому дане виховання має починатися в сім'ї і продовжуватися в закладі дошкільної освіти. Лише спільними зусиллями можливо досягти результату в формуванні економічно компетентного дошкільника, який вільно орієнтується в соціальному просторі.

2.2. Використання інноваційних технологій та методів щодо формування економічної компетенції дошкільників

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя, так як розвиток науки і техніки сприяв новітнім методам розв'язання освітніх завдань. Він розвиває пізнавальні якості дошкільника, його життєву компетентність у різних соціальних інституціях.

Застосування інноваційних технологій у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти сприяє найбільш повному розкриттю економічного виховання дітей, формує певне коло знань і умінь, необхідних для успішного засвоєння матеріалу та формуванню економічної компетенції дошкільників.

Завдання інноваційної діяльності закладу дошкільної освіти передбачає:

1. Впровадження в освітній процес інноваційних форм і технологій навчання і виховання дітей в економічному середовищі.
2. Розширення співпраці з батьками з економічного виховання дітей.

Допомогти дітям здобути ази економічного виховання сприяє **програма соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку від 3 до 6 років «Афлатот»**, розроблена з метою забезпечення соціальної і фінансової освіти дошкільників, заснована на п'яти ключових елементах:

- ✓ **особистісне розуміння і дослідження** (дітей спонукають до самопізнання і більшої впевненості в собі, вони досліджують, усвідомлюють і оцінюють різні характеристики, які роблять їх унікальними, неповторними);
- ✓ **права і обов'язки** (діти здобувають знання про свої права, спільно з дорослими ініціюють та організують заходи, які спрямовані на реалізацію прав дитини);
- ✓ **заощадження і витрати** (діти навчаються відповідально використовувати й накопичувати фінансові, природні та інші види ресурсів, робити заощадження і розумно витратити);

- ✓ **планування і бюджет** (планування та складання бюджету допомагає дітям зрозуміти, що вони самі можуть впливати на своє майбутнє, дозволяє дітям встановлювати особисті та фінансові цілі);
- ✓ **дитяча соціальна і фінансова ініціатива** (дитину націлюють на сприймання себе як активного учасника та члена суспільства).

Реалізуючи економічне виховання дітей, свою роботу направляємо в п'яти основних розділів програми:

Розділ 1. «Ти, Я і Афлатун».

- Формування самосвідомості;
- Вивчення власного тіла та його функцій;
- Ознайомлення з різними видами емоцій, вміння їх розуміти та виражати.

Розділ 2. «Я і моя сім'я». Турбота про людей, яких ми любимо. Цей розділ присвячений висвітленню важливості взаємин в родині дошкільнят.

Розділ 3. «Я і мої друзі». У цьому розділі йдеться про важливість дружби, про те, що друзі роблять один для одного і що отримують натомість.

Розділ 4. «Я і суспільство. Живемо і працюємо разом». Мета даного розділу закріпити у свідомості дітей поняття суспільства і сусідства, вивчення основних процесів продажу і покупки.

Розділ 5. «Я та гроші». Витрачаємо, накопичуємо і ділимося. У цьому розділі вивчаються основні фінансові поняття, завдяки яким діти зможуть зробити перші кроки в напрямку соціальної та фінансової освіти. Розділ структурований таким чином, щоб діти мали можливість спочатку розібратися, що таке гроші, а потім усвідомити їх цінність; що означає витратити, накопичувати і ділитися.

Ефективність програми Афлатот передбачає включення модулів з п'яти розділів. Ви можете вибирати модулі, які найбільш доречні для вашої групи або робочої програми.

Пам'ятайте, що діти вчать краще, коли:

1. Вони активно навчаються, беруть активну участь в освітньому процесі.
2. Вони отримують задоволення від навчання і нових відкриттів.
3. Їм більше подобається творити, ніж отримувати готове.

4. Коли до них ставляться, як до людей, здатних думати і міркувати.

В результаті опрацьованого матеріалу розроблено план роботи гуртка «Соціальна та фінансова освіта дітей дошкільного віку за програмою «Афлатот»» (Таблиця 3).

Таблиця 3.

План роботи гуртка «Соціальна та фінансова освіта дітей дошкільного віку за програмою «Афлатот»» в ЗДО №26

№	Назва заходу	Термін виконання	Вид роботи
1	Соціальна та фінансова освіта дітей дошкільного віку	Протягом року	Поповнення міні-методкабінету практичними матеріалами до теми інноваційної технології
2	Поринь у казку разом з Афлатунчиком	Вересень	Створення папки (збірки) казок
3	«Ганнуся та Іванко не знають, де взяти гроші»	Жовтень	Розігрування історії
4	«Навчимося заощаджувати разом»	Листопад	Консультація для батьків
5	«Що таке благодійність?»	Листопад	Бесіда з дітьми
6	«Дивовижний світ професій»	Грудень	Читання казки

7	«Чи вмієте ви господарювати?»	Грудень	Тестування для батьків
8	«Нове життя старих речей»	Січень	Майстер-клас для дітей та батьків
9	«Потреби та можливості моєї сім'ї»	Лютий	Заняття із ознайомленням із соціумом з елементами використання програми «Афлатот»
10	«Навчаємось граючись»	Березень	Виготовлення картотеки дидактичних ігор з елементами економічного виховання
11	«Відкриваємо продуктовий магазин»	Березень	Дидактична гра
12	«У пошуках скарбу»	Квітень	Колективний перегляд заняття з економічного виховання з елементами використання програми соціальної та фінансової освіти дошкільників «Афлатот»
13	«Що утворює сімейний бюджет?»	Травень	Читання історії. Складання «фінансового плану»

На заняттях гуртка, діти разом з іграшкою Афлатуном пізнають оточуючий світ, із задоволенням подорожують економічним простором (Фото 18.).

Одним із інноваційних методів, який використовуємо в економічному вихованні дошкільників – *теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ)* – так як вона допомагає дітям розмірковувати, шукати, самостійно розв'язувати свої проблеми, дає можливість проявити свою індивідуальність, вчить нестандартно мислити, розвиває у дітей логічне мислення, фантазію, спостережливість. Знищує страх діяти з будь-яким предметом, використовувати його не тільки за прямим призначенням. Головна особливість ТРВЗ полягає в тому, що пізнавальні задачі приховані. Граючись, дитина не думає про навчання – навчання тут відбувається саме собою.

Також застосовуємо в практиці роботи з дітьми *метод спроб і помилок* - суть цього методу полягає у розв'язанні проблемного завдання через самостійний добір дітьми різноманітних варіантів розв'язань та вибір найоптимальнішого. Наприклад, пропонується їм поміркувати:

- А що, було б якби не було грошей?
- А що, коли б не було магазинів?
- А що, якби на планеті була одна зима?
- А що, було б якби не було сонця?

Метод мозкового штурму - один із методів, який сприяє розвитку творчості дитини чи дорослого. Цей метод зручно використовувати під час обговорення складних проблем чи питань. Під час мозкового штурму забороняється будь-яка критика (словесна, жестова, мімічна), підтримується будь-яка ідея, навіть жартівлива або безглузда. Метод діє найбільш ефективно за умови дотримання кількох правил:

- ✓ невелика кількість дітей у підгрупі (не більше 10 осіб);
- ✓ чітка установка: можна висловлювати будь-яку думку, бо критика з боку однолітків і вихователя виключається;
- ✓ заохочення вільного асоціювання: чим незвичнішою видається ідея, тим вона цікавіша;
- ✓ необмежена кількість ідей;
- ✓ вільне комбінування висловлених ідей;

- ✓ підведення підсумків, вибір найбільш цікавих ідей.

Наприклад, поміркувати з дітьми про те, до яких економічних втрат може призвести танення льодовиків чи навпаки якщо зникне вся вода на планеті.

Також дієвим в економічному вихованні дошкільників є застосування *методу проектів* – в основу методу покладена ідея, що будь-яка освітня діяльність повинна бути спрямована суто на результат, досягнення якої має здійснюватися спільною роботою дитячого колективу і педагога. При цьому всі дійові особи працюють над єдиною темою.

Реалізували у своїй роботі такі проекти (*Фото 19-25.*) одноденний проект «Я умію працювати», довготривалий проект «Від зернинки до рослинки», довготривалий проект «Город на підвіконні».

Мета: виховання стійкого позитивного ставлення до праці, формування перших трудових навичок, знайомство з різними професіями. Підвищення психолого-педагогічної культури батьків щодо питання трудового виховання дітей дошкільного навчального закладу в умовах взаємозв'язку педагогів з сім'єю, формування розуміння того, що виховання трудових якостей дитини — це одна з важливих ланок формування компетентної особистості.

Під час реалізації проектів досягли таких результатів:

- Сформували позитивне ставлення до праці, трудових навичок;
- Досягли позитивних взаємин дитини з дорослим і однолітками;
- Викликали повагу до праці і бажання допомагати старшим;
- Встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- Сформували навички організації спільної праці;
- Розуміння батьками того, що трудова діяльність є одним з найважливіших факторів формування особистості.

Краще один раз побачити, ніж сто разів почути. Ця мудрість якнайкраще підходить до організації *експериментів і дослідницької діяльності* з дітьми (*Фото 26-28.*). Набагато цінніше і корисніше засвоєння набутих знань на основі власного досвіду. Під час теми «Продукти харчування» - доцільно провести дослід «Корисна

і шкідлива їжа» (чіпси, майонез, фанта і ін.), на темі «Ресурси» - досліді з «Повітря», «Вода», «Ґрунт», «Світло».

Для кращого запам'ятовування матеріалу ми використовуємо *мнемотехніку* - це сукупність прийомів та способів, які спрощують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті дітей завдяки упорядкуванню інформації у вигляді комплексних візуальних образів, а саме використовували мнемотаблиці та мнемосмужки, для розучування віршів, прислів'їв, приказок економічного змісту.

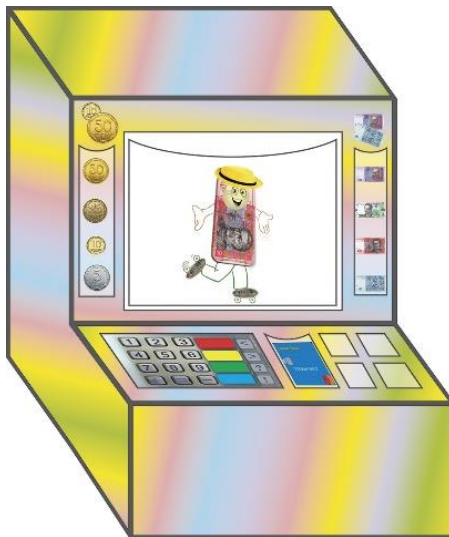
Також використовуємо *коректурні таблиці* (Додаток 9) – це інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок заповнених предметними картинками. Така робота дозволяє активізувати пізнавальну діяльність дітей, удосконалювати комунікативні якості. У дітей з'явився інтерес до людей різних професій, вони стали творчо підходити до вирішення ігрових завдань, покращилися взаємини в дитячому колективі.

Пропонуємо дітям *ігри стратегії*. Стратегічна гра стає можливою за умови здатності її учасників передбачити можливі наслідки своїх дій, готовності до планування послідовних кроків, уміння визнавати помилки та вчасно корегувати їх, знаходити нестандартні способи розв'язання проблеми. *Наприклад: Створюємо дитяче кафе*. Запропонуйте дітям скласти меню для дитячого кафе. Страви вони можуть обговорити й вибрати самостійно з набору карток із зображеннями страв. Під час гри зверніть увагу вихованців на те, що купувати завжди варто лише ту кількість продуктів, яка необхідна для приготування страви. Об'єднайте дітей у команди та організуйте змагання, хто найшвидше виконає замовлення «клієнтів».

Спостереження в процесі ігрової діяльності та результати проведеного діагностування дітей та анкетування батьків (Додаток 10), показують, що створення інноваційного середовища і практична діяльність позитивно впливають на формування основ економічної культури у дошкільників. Правильно організоване економічне виховання здатне збагатити соціально-комунікативний і пізнавальний розвиток дошкільників. Таким чином, створення інноваційного освітнього середовища є важливою педагогічною умовою для комплексного підходу до формування економічної компетенції дітей в умов закладу дошкільної освіти.

2.3. Навчально-розвиваюча економічна гра «Банкомат і Грошик»

В процесі економічного виховання дошкільників в закладі дошкільної освіти, перед нами виникло питання: «Як направити спрагу пізнання і дослідницьку енергію юних експериментаторів в потрібне русло?». Вирішенням проблеми стало створення навчально-розвиваючої багатофункціональної економічної гри «Банкомат і Грошик».

«Банкомат і Грошик» - гра, яка допомагає дітям розвинути уяву, мислення, поринути у світ дорослого життя. Дає змогу створювати власні міні-проекти, стратегії і вміння спілкуватися з людьми. Допомагає визначити послідовність виникнення товарів та речей, які необхідні в повсякденному житті. Під час моделювання життєвих ситуацій здобувають безцінний досвід на власних помилках, який потім допоможе зробити вірні рішення. На допомогу дітям є банкір – **Грошик**, який буде проводити аукціони, стежити за банком і навіть, в разі необхідності, «друкувати гроші». Банкомат проводить виплати зарплати і бонусів. Він же торгує ділянками, магазинами, транспортом та інфраструктурою міста.

Ігрове поле, багатофункціональне, вміщує багато дидактичних ігор, ігрових вправ, творчих завдань (*Додаток 11*). Складається з чотирьох відділів:

- ✓ Перший відділ – **Потреби;**
- ✓ Другий відділ – **Фінанси;**
- ✓ Третій відділ – **Реклама;**
- ✓ Четвертий відділ – **Ресурси.**

Перед грою необхідно ознайомитися з технічним паспортом (*Додаток 12*).

Перший відділ – «Потреби»

Даний відділ дає можливість дітям отримувати знання і уявлення про те, що людина як жива істота має потребу в елементарних речах, у воді, повітрі, теплі, світлі, їжі. Без них неможливо або дуже важко існувати протягом тривалого часу. Людина ж задовольняє ці найперші життєві потреби як з

природних джерел, так і за допомогою економіки, господарства. Економічні потреби задовольняються купленими товарами або оплаченими послугами виробників.

Рішення практичних завдань.

За допомогою дидактичного матеріалу, разом з дітьми з'ясувати причини, за якими ті чи інші потреби вимагають обов'язкового задоволення (їжа, вода, повітря, житло, одяг, взуття, безпека, медична допомога, транспорт і т.д.)

Обговорення: що необхідно для задоволення кожної з потреб, які для цього потрібні товари і послуги, які вимоги до тих чи інших потреб (гігієна та культура харчування, якість товарів, необхідність в книгах, театрі, кіно і т.д.).

Другий відділ – «Фінанси»

Завдання відділу полягає в тому, щоб показати, як можна раціонально розпоряджатися власними коштами. Завдання максимально наближені до реального життя. Діти отримують можливість подивитися, наскільки кожна нераціонально використана «копійка» формує, чи навпаки, псує

успіх їхнього майбутнього. Цей фінансовий тренажер розроблений з урахуванням нашої життєвої дійсності, де враховуються реальні фінансові механізми й

інструменти. У результаті змодельованих життєвих ситуацій здобувається безцінний досвід на власних помилках, який потім, у справжньому житті, допомагає робити вірні рішення. На початку всі учасники будуть в приблизно однакових умовах: зі стабільною заробітною платою та звичайними життєвими витратами. Кожна дитина отримує змодельовану ситуацію, завдання. Протягом якої поступово будуватиме бізнес, щоб досягти успішного результату. Гра розвиває фінансову грамотність. І залежить такий спосіб життя не від суми доходів, а від способу мислення. Стати фінансово незалежною може кожна людина, чим би вона не займалася.

Третій відділ - «Реклама»

Реклама дає певну інформацію, яка упакована в оригінальну форму. Крім інформації реклама несе в собі певний емоційний настрій. Саме тому, діти так люблять рекламу, грають в неї.

Чому б любов наших дітей до реклами не використовувати в

освітніх цілях? Адже реклама – це особливий жанр мистецтва. Що характерно для гарної реклами? Стислість, образність, привабливість для глядача.

Що повинен уміти хороший спеціаліст з реклами?

Дати максимум інформації при мінімумі слів, виділити основні, характерні риси рекламованого об'єкта, вигідно підкреслити його відмінність від інших і довести переваги. Чимось "словесна" частина реклами зріднилася прислів'ями та приказками, з якими ми знайомимо дітей, підкреслюючи афористичність, стислість. Можна запропонувати дітям створити свою рекламу. Досвід показує, що вони із захопленням включаються в цю гру.

Для складання реклами дитина спочатку повинна якомога більше дізнатися про об'єкт (товар) і виділити найбільш характерні, на його погляд, особливості. Оскільки дітям важко укласти всю інформацію в одну - дві фрази, можна почати з 4 - 6 пропозицій. Використання окремих виразів з уже відомої реклами. Такі завдання

не тільки розвивають творчі здібності дитини, але і її мову, вчать коротко висловлювати свої думки. Можна влаштувати конкурс на кращу рекламу - це додати в роботу елемент змагання. Текст реклами можна запропонувати проілюструвати малюнками.

Можна вживати кілька варіантів рекламних завдань.

1. Рекламований предмет заздалегідь відомий всій групі.

Дитина може вибрати будь-який персонаж і від його імені прорекламувати місце його проживання (для цього потрібні знання про особливості цього персонажа, його спосіб життя, характерні ознаки його місця проживання). (Наприклад: будинок Равлика).

2. Рекламований об'єкт відомий тільки автору.

По тексту реклами учасники гри визначають, що саме рекламується. У цьому випадку відразу видно, чи вдало складена реклама, на скільки вона виразна, чи дійсно відібрані характерні ознаки об'єкта. При цьому важливо, що сам автор відразу відчуває ступінь свого "професіоналізму": чим краще складена реклама, тим швидше діти відгадують, що саме рекламується. (Наприклад: Реклама мурашника).

3. Реклама може бути використана як одна з форм узагальнення спостережень.

В цьому випадку в змісті реклами відображаються результати власної роботи кожної дитини.

Четвертий відділ - «Ресурси»

Цей відділ має підвести дітей до думки, що не можна мати усі товари і послуги, які можна побажати, а також до бережного ставлення до того, що маєш. Існує безліч способів задоволення потреб. Який саме обрати? Як бережно ставитися природних ресурсів?

Рішення практичних завдань

- Бесіди, читання оповідань з даної теми.

- Проведення ситуативних ігор, в ході яких увагу дітей акцентується на тому, що всі ресурси обмежені, одні і ті ж ресурси можна використовувати різними способами, щоразу необхідно приймати рішення, який із способів вибрати.

- Використання в іграх реальних ситуацій, в яких діти вирішували б не тільки економічні завдання, а й екологічні і моральні проблеми.

До кожного ігрового поля Грошик пропонує певну гру, творче завдання. В ході вирішення ігрових задумів діти створюють свої міні-проекти економічного спрямування.

Міні - проекти

«Що і коли краще продавати?»

Мета. Закріпити знання дітей про попит на товар, про вплив фактора сезонності (пори року) на реальний попит.

Матеріал. Картки із зображенням магазину і навколишнього його середовища в різні пори року (влітку, взимку і т. Д.); дрібні картки із зображенням сезонних товарів.

Завдання 1. Діти заповнюють магазини товарами відповідно до сезону. Наприклад: панамки, сандалі, сарафан, бадмінтон та ін. - в «літній» магазин. Шубу, шапки, рукавиці - в «зимовий». Дітям відома пора року та магазин.

Завдання 2. Діти вибирають тип магазину та складають послідовність придбання товару в магазин. І аргументують доказами чому саме даний товар доречно продавати в цю пору року.

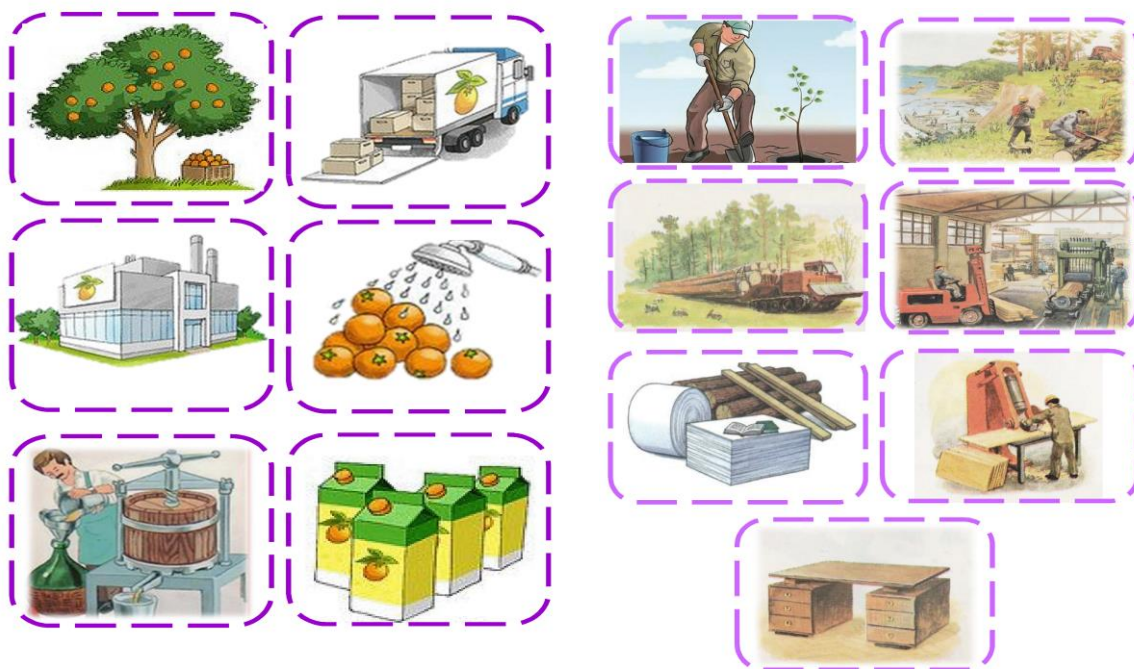
«Маршрути товарів»

Мета. Розвивати у дітей уміння розрізняти товари по їх приналежності до певної групи (побутова техніка, промислові товари, меблі, сільгосппродукти і ін.)

Матеріал. Картинки із зображенням товарів або реальні предмети та іграшки, таблички з назвою магазинів: «Одяг», «Меблі», «Побутова техніка», «Продукти» і т. д.

Завдання 1. Кожна дитина вибирає картку, називає, що на ній зображено, як даний товар з'являється в магазині і визначає, в який магазин та яким транспортом можна завезти цей товар.

Завдання 2. Встановити термін придатності даного товару та чи можна використовувати повторно.

«Які бувають доходи?»

Мета. Уточнити знання дітей про основні і додаткові доходи; удосконалити навички самостійного визначення видів доходів (основні і не основні).

Матеріал. Картки із зображенням основних видів діяльності, за які дорослі отримують основний дохід - заробітну плату (робота перукаря, лікаря, столяра, тесляра, ткалі та ін.). І видів діяльності, спрямованих на отримання натуральних продуктів (збір ягід, грибів, робота в саду, городі і ін.), Що дають додатковий дохід.

Завдання 1. Діти розглядають картки, називають діяльність дорослих, аргументують чому саме отримують за це доходи, отриманий результат, виділяють основні і додаткові доходи.

Завдання 2. Діти мають розкласти з карток послідовність, як заробити основний чи додатковий доходи, що для цього потрібно?

«Придумай рекламу»

Мета: виховувати дбайливе ставлення до предметів, виготовлення яких потребує копіткої праці різних за фахом людей; учити раціонально використовувати речі, що були в ужитку.

Завдання 1: Діти мають придумати і показати рекламу певного товару. Кожній дитині відомий свій вид: овочі, фрукти, техніка, одяг (намалювати, розповісти тощо).

Завдання 2: Діти самостійно вибирають об'єкт для реклами, рекламують його і пропонують вид розміщення реклами.

«Ресурси»

Мета: Формувати в дітей уявлення про ресурси: що означає слово «ресурси», що саме належить до ресурсів. Уточнити відомості про важливість усіх ресурсів для економічної діяльності й життя взагалі. Виховувати дбайливе ставлення до ресурсів.

Матеріал. Предметні малюнки всіх видів природних ресурсів: джерела, риби, водорості, корисні копалини, рослини, тварини. Табличка зі словом «Ресурси».

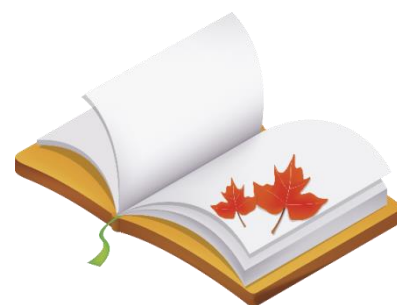
Завдання: За допомогою картинок скласти послідовність обробки ресурсу до кінцевого результату, ринок продажу та для використання споживачами.

«Корисна річ»

Мета: закріпити знання дітей про товар, виховувати дбайливе ставлення до предметів, розвивати фантазію, вміння аналізувати.

Завдання: Діти розглядають запропонований предмет, визначають його основне призначення. Після цього діти відтворюють послідовність виготовлення та як він потрапив до магазину.

Навчально-розвиваюча економічна гра для дошкільнят «Банкомат і Грошик» органічно доповнює всі економічні блоки, які вже успішно вивчили діти та містить пізнавальні завдання, які здатні задовольнити цікавість найвимогливіших і невгамовних «чомучок». Під час гри діти поринають у світ економіки, можуть реалізовувати свої задуми. Придумуючи різні способи для збагачення, навчаються раціонально витратити кошти та берегти природні ресурси.

ВИСНОВОК

Однією з найважливіших завдань дошкільної педагогіки є навчання дітей азам економіки, формування економічних уявлень. Це обумовлено змінами в соціальному житті всіх членів суспільства (включаючи дітей дошкільного віку), важливістю підготовки дитини до дорослого життя, а також необхідністю наступності у вивченні економіки між першими ланками освітньої системи – дошкільним навчанням і школою.

Формування економічної компетенції у дітей можлива в ході організації спільної діяльності, яка орієнтована на взаємодію всіх учасників економічного простору та на творчу активність кожної дитини.

Процес економічного виховання повинен здійснюватись не лише під час занять, а і в різних режимних моментах протягом дня. Йдеться про такі види діяльності як: ігрова; трудова; пошуково-дослідницька; експериментальна; продуктивна та ін..

Як показує досвід, комплексний підхід до формування економічної компетенції дітей дошкільного віку забезпечує реалізацію завдань економічної освіти в умовах закладу дошкільної освіти. У дошкільників формуються такі позитивні якості як: здатність чесно перемагати, радіти успіхам товариша; комунікабельність; відповідальність; здоровий інтерес до грошей; розуміння правил чесного заробітку; почуття власної гідності; бажання доводити всі справи до кінця.

Посібник побудовано так, щоб діти не лише оволоділи знаннями про певні економічні поняття, але і закріпили їх під час активної практичної діяльності. Також ми врахували, що повноцінний економічний розвиток дошкільників неможливий без співпраці з батьками, яких ми також залучили до спільної діяльності.

Навчально-методичний посібник «Дітям про економіку доступно і просто» надасть допомогу педагогам і батькам в економічному вихованні дошкільників. Адже для формування економічної компетенції дітей дошкільного віку необхідний комплексний підхід до організації освітнього процесу.

Додатки

Бесіди з дітьми

Бесіда

«Національна
валюта
України»

Мета: дати дітям уявлення про поняття гроші, купюра, монета, банк; ознайомити з грошовими одиницями України, їх виникненням; закріплювати знання про зовнішній вигляд сучасних грошей; розвивати мислення, уяву, зв'язне мовлення, пам'ять; виховувати повагу до історичного минулого рідного краю.

Матеріал: ілюстрації старовинних злитків та монет, сучасні гроші, зображення грошей різних країн.

Хід бесіди

Вихователь пропонує дітям пояснити значення слова гроші.

Гроші — це засіб для здійснення обміну. Гроші обмінюють на різні товари та послуги.

Наприклад, вам потрібна іграшка. Де її взяти? (У крамниці.) Але за неї треба віддати певну кількість грошей, тобто гроші обміняти на іграшку.

Не завжди люди отримували потрібний їм товар (рід) за гроші. Колись існував обмін товарами і послугами без використання грошей.

— Уявіть собі, що колись дуже давно грошей не було зовсім. Щоб існувати, люди мали обмінювати товар на товар. Але були речі, які цінувалися особливо високо, такі, як сіль, тканини та хутро звірів. Поступово вони почали виконувати функцію грошей. Завдяки довгому теплову ворсу дуже високо цінувалося хутро куніці. За кілька її шкурок можна було купити коня чи корову і навіть будинок. Їх так і називали: кунячі гроші, або куни. Але з використанням такої «валюти» було пов'язано багато незручностей: із часом хутро псувалося (втрачало блиск, облазило), отже, знецінювалося, і під час купівлі-продажу люди не завжди знали, скільки коштує той чи інший товар. Поступово функцію грошей почали виконувати дорогоцінні метали.

— Які дорогоцінні метали ви знаєте?

— Золото та срібло не псуються з часом, отже, їх цінність лишається стабільною. З цих металів виготовляли злитки різноманітної форми, які й називали гривнями.

Бесіда

«Національна
валюта
України»

Вихователь демонструє зображення злитків-гривнів.

— Поступово розмір гривні зменшився, і нарешті для неї встановили певну вагу та круглу форму. Так з'явилися монети.

Вихователь демонструє зображення перших монет.

— На перших монетах карбували зображення правителя та герб. На сучасних грошах вартістю в одну гривню ви також можете побачити портрет князя Володимира Великого та герб України. Ось подивіться.

Вихователь пропонує дітям розглянути залізну гривню.

— Чи справді на залізній гривні є портрет Володимира Великого та герб України?

— Пізніше почали виготовляти дрібні монети меншої вартості.

— Як ми називаємо дрібні монети? (Копійки)

— Як називаються гроші в нашій державі? (Гривні)

— Гривня — це національна валюта України. Власні гроші має кожна країна: в Україні — гривня, у Польщі — злотий, у Росії — рубль, у США — долари, у країнах Європи — євро тощо.

Вихователь демонструє зображення купюр різних країн.

— Чи всі гривні мають однаковий вигляд? Діти розглядають купюри гривні.

— Якого кольору можуть бути купюри?

— Що зображено на купюрі?

— Гривні — паперові гроші. Вони різняться за кольором і зображеннями. На паперових грошах надруковані портрети відомих історичних діячів, зображення видатних пам'яток культури, а також Державний Герб України.

Вихователь пропонує дітям розглянути зображення копійок різних країн.

— Паперові гроші та копійки як називаємо? (Гривні)

— Купюра яка? Якої форми? Який звук видає? (Паперова, прямокутна, шурхотить...)

— Копійка яка? Якої форми? Який звук видає? (Металева, кругла, дзвенить...)

— Так про що ми сьогодні розмовляли? (Про гроші в Україні.)

— Що нового дізнались? (Про виникнення грошей.)

Бесіда

«Бюджет моєї сім'ї»

Мета: закріпити в дітей уявлення про сім'ю, познайомити з її потребами; дати уявлення про бюджет сім'ї (дохід і витрати); виховувати повагу до людей, які працюють і заробляють гроші.

Матеріал: малюнки з зображенням сім'ї; фланелеграф.

Хід бесіди

Вихователь показує дітям малюнки, на яких зображена сім'я — батьки та діти.

Сім'я — це люди, які мешкають разом і є родичами.

У сім'ї є потреби, це наприклад житло, вода, їжа, побутові прилади тощо. І щоб задовольнити потреби всіх членів сім'ї, необхідні гроші.

Потреби бувають різними, вони залежать від уподобань людей. Одна сім'я витрачає більше грошей на їжу, інша — на одяг. Витрати залежать від того, яка сім'я (велика чи мала), що вона має (квартира, дача, машина та ін.).

- Звідки в сім'ї з'являються гроші? (Заробітна плата, пенсія тощо.)

- Які витрати має твоя сім'я? (Плата за квартиру, дитячий садок, телефон, їжу, одяг, ліки, книжки тощо.)

Сім'я витрачає гроші перш за все на найважливіші потреби. Є потреби, від яких можна відмовитись (дорогі іграшки, коштовності, ласощі).

- Яким чином можна отримати в сім'ї додаткові гроші? (Економити воду, електрику, берегти одяг, іграшки, вирощувати овочі на городі та ін.)

Вихователь допомагає дітям підсумувати отримані знання і зробити висновок.

Бесіда

«Ціна»

Мета: ознайомити дітей із поняттям ціни; розвивати зв'язне мовлення, уяву, мислення, пам'ять; виховувати інтерес до навколишнього.

Хід бесіди

Вихователь запитує, що означає слово ціна, як діти його розуміють.

— Що таке ціна?

Ціна — це сума грошей, яку ми сплачуємо, коли купуємо товар.

— Як ви вважаєте, чи однакова ціна на всі товари? Від чого залежить ціна товару?

— Ціна залежить:

- Від якості товару.

— Як це ви розумієте? (Чим якісніший товар, тим він дорожчий.)

- Від попиту.

— Як це розумієте? (Чим люди більше купують цей товар, тим він дорожчий.)

- Від кількості товару.

— Як це зрозуміти? (Чим товару більше, тим ціна на цей товар нижча.)

- Від вкладеного в нього промислового труда. (Чим більше часу використали на виготовлення, тим дорожче.)

- Від кількості матеріалу, який використали для виготовлення товару.

— Як це розуміти? (Чим більше використали матеріалу, тим дорожчий товар.)

Дидактичні ігри з економіки

«Види витрат»

Мета: навчити дітей визначати вид витрат, на перше місце ставлячи основні витрати; розвивати вміння аналізувати, робити висновки.

Матеріал: картки із зображенням театру, хліба, помешкання (дому), дитячого садочку, меблів, іграшок, цукерок тощо.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям серед карток із зображенням обрати ті, зображення яких є основними витратами будь-якої людини.

«Гроші – ціна»

Мета: ознайомити дітей із взаємозалежністю якості товару та його ціни; учти дітей співвідносити якість із ціною; розвивати вміння аналізувати, робити висновки.

Матеріал: картки-гроші, різні товари (іграшки різної якості: старі, нові, м'які, електричні тощо; книжки різного обсягу, одяг тощо).

Хід гри.

Ця гра має декілька варіантів: 1) вихователь пропонує дітям зробити покупки, обираючи найдешевші товари, але з найкращою якістю; 2) вихователь пропонує написати цінніки для продажу різних товарів – діти повинні проаналізувати якість товару та, відповідно до цього, визначити вартість товару; 3) скласти перелік найкращих та найкорисніших товарів, які можна купити на конкретну суму грошей.

«Покупки»

Мета: закріпити знання дітей про будову супермаркету, розвивати аналітичне мислення, кмітливість.

Матеріал: муляжі молочних продуктів, іграшки, одяг, канцелярські товари, фрукти, овочі.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям для ігри в супермаркет розташувати полицки з товаром за спільними характеристиками – зробити відділи товарів (молочні

продукти, іграшки, одяг, канцелярські товари, фрукти тощо). Після цього дітям пропонується обрати найкоротший шлях до якогось із товарів. Як результат: діти можуть переставити полицки чи товари, для того щоб було зручніше знаходити потрібну річ.

«Банк»

Мета: закріпити знання дітей про діяльність банку, розширити кругозір, розвивати мислення, формувати вміння рахувати, порівнювати, аналізувати.

Матеріал: картки із зображенням купюр, банківських карток.

Хід гри. Діти, ознайомлені з діяльністю банку, можуть виконувати наступні банківські операції: знімання грошей з картки, обмін валют, оплата комунальних послуг, оплата за дитячий садок, обмін старих купюр на нові. Діти розподіляють ролі між собою: декілька дітей стають касирами, інші – відвідувачами банку. Гра може повторюватися декілька разів зі зміною ролей.

«Якість товарів»

Мета: закріпити знання дітей про взаємозалежність якості товару та його ціни; учити дітей співвідносити якість із ціною; розвивати вміння аналізувати, робити висновки; виховувати дбайливе ставлення до речей.

Матеріал: зламані іграшки, поломані олівці, книжки.

Хід гри. Вихователь пропонує обрати предмети, які, на думку дітей, не дуже добре виглядають, тому й їх ціна має бути низькою. Це можуть бути зламані іграшки, книжки з відірваною сторінкою. Дітям дається завдання покращити зовнішній вигляд цих

речей, отже, і їх вартість.

«Корисна річ»

Мета: закріпити знання дітей про товар, виховувати дбайливе ставлення до предметів; розвивати фантазію, уміння аналізувати.

Матеріал: олівець, книжка, подушка, ложка, чашка, іграшка, стілець.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям уважно роздивитися запропонований предмет (олівець, книжка, подушка, ложка тощо) та визначити його основне функціональне призначення. Після цього діти намагаються придумати якомога більше способів використання цього предмету.

«Впізнай професію»

Мета: закріпити знання дітей про професії людей, розвивати кмітливість, увагу, спостережливість.

Хід гри. 1) Діти зображують за допомогою пантоміми людей різних професій. 2) Кожен з дітей загадує собі професію. Після починає розповідати про себе. Наприклад: я варю суп, готую печиво, годую дітей – хто я? Діти намагаються впізнати професію.

«Послуги»

Мета: закріпити знання дітей про види послуг, розвивати кмітливість, увагу, спостережливість; виховувати ввічливість.

Матеріал: картки із зображенням: банк, лікарня, пошта, перукарня.

Хід гри. Діти розподіляються на групи, кожна з яких стає одним із закладів: “банк”, “перукарня”, “лікарня”, “пошта” тощо. Діти докладно розповідають про види послуг, які вони можуть надати в своєму закладі.

«Розкладіть товар»

Мета: вчити дітей класифікувати предмети за спільними ознаками; закріплювати знання малят про різновиди торгових об'єктів.

Матеріал: картинки із зображенням різних предметів.

Хід гри. Перед дитиною розкладають кілька картинок із зображенням предметів, що можуть бути товаром у різних крамницях.

Завдання 1. Розкласти картинки на групи, в яких предмети поєднано за спільним призначенням. Дати назви крамницям, які можуть взяти для продажу даний товар, наприклад: «Молоко», «Хліб», «Іграшки», «Одяг» тощо.

Завдання 2. Згруповуючи картинки, не потрібно диференціювати предмети за спільними ознаками, а запропонувати свої варіанти їх сполучення.

Наприклад, «Гастроном», «Дитячий світ», «М'ясо — молоко», «Садovina та городина» тощо.

«Магазин»

Мета: Ознайомити дітей з економічними поняттями «гроші» та «ціна»; вчити називати грошовий знак України – гривню; формувати вміння співвідносити товар з певною кількістю грошей, розвивати математичні здібності, пам'ять, мислення; виховувати допитливість.

Матеріал: предметні та сюжетні картки, картки з зображенням гаманців.

Хід гри.

Педагог пропонує дітям купити товар в магазині (після ознайомлення дітей з грошовою одиницею, купюрами). Діти називають, дивлячись на картки, що хочуть придбати в магазині та називають вартість цього товару. Щоб придбати товар, діти підбирають гаманець з грошима до кожної речі в магазині.

Сюжетно-рольові ігри

Сюжетно-рольова гра «Круїз»

Мета: Розвивати творчу уяву. Виховувати культуру мовного спілкування. Закріпити в грі економічні поняття «бюджет», «економія», «вигода», «заробітна плата», «витрати», знання про природно-кліматичні зони (тропіки, пустеля, гори). Продовжувати вчити виконувати ролі відповідно до сюжету, використовуючи атрибути і будівельний матеріал.

Короткий опис: на початку гри всі отримують деяку кількість грошей. Вибираються будівельники. Вони будують корабель за схемою і отримують зарплату. Вибирається команда корабля. Вихователь пропонує відправитися в круїз. Набирається група туристів, вихователь бере на себе роль керівника групи. На кораблі організовується буфет. На зупинках проводяться платні екскурсії, де екскурсоводи знайомлять з особливостями данної місцевості.

Сюжетно-рольова гра «Магазин»

Мета: формувати вміння широко і творчо використовувати в грі отриманні знання про економічні поняття. Розвивати здатність спільно розгортати гру, погоджуючи власний ігровий задум з задумами одноліток. Закріплювати вміння співвідносити товар з певною кількістю грошей. Виховувати культуру мовного спілкування.

Короткий опис: вихователь оголошує, що побудували новий магазин. Шофер привозить товар, покупці приходять до магазину і за гроші купують у продавців товар.

Заняття з економічного виховання

«Потреби і можливості моєї сім'ї»

Мета: Продовжувати формувати у дітей соціально-економічну компетентність, елементарні економічні уявлення; знайомити з поняттями бюджет, доходи, витрати. Вчити робити прості припущення щодо дій, необхідних для розв'язання тих чи інших проблем, використовувати доступні засоби і способи пізнання. Розвивати під час виконання завдань економічного характеру логічне мислення, пам'ять, увагу, інтерес до навколишнього життя. Виховувати особистісні якості дошкільнят, пов'язані з економічною діяльністю (працьовитість, бережливість).

Матеріали: гаманці з «грішми», картки, фішки, коректурні таблиці, іграшковий супермаркет, візочки, мультимедійна система.

Попередня робота: екскурсія до супермаркету, сюжетно-рольова гра "Магазин", бесіди, розгляд ілюстрацій.

Хід заняття:

Вихователь: Я рада знову вас вітати в країні Бережливості та Економіки. Подивіться, будь ласка, на екран і скажіть хто зображений на екрані (люди), а як ми

можемо назвати їх одним словом? (родина, сім'я). А яка у вас сім'я? (дружна, економна, працьовита, тепла)

- Сьогодні ми з вами поговоримо про сімейний бюджет . Чи знаєте ви, що це таке? (відповіді дітей)

- Краще за всіх про сімейний бюджет нам розповість тітонька Сова. Уважно подивіться і послушайте (фрагмент мультфільму «Сімейний бюджет»).

- Щоб поповнювати сімейний бюджет треба старанно працювати. Сьогодні ми теж з вами будемо працювати і

за правильні відповіді я буду давати вам фішки – гроші – це буде ваш дохід.

Дидактична вправа «Дохід вашої родини»

(діти розповідають про дохід своєї родини, робота з картками)

- Усі гроші , які отримують члени вашої родини, складають їхній спільний дохід. Але бюджет це не лише доходи , а й витрати. А які ж бувають витрати?

(фрагмент мультфільму)

Вправа з коректурною таблицею

«основні і неосновні витрати».

- Червоними фішками накриваємо основні витрати, синіми – неосновні.

- Щоб перевірити ваші знання тітонька Сова пропонує пограти в гру:

«Дохід чи витрати»:

- Тато отримав зарплату
- Бабуся виграла у лотерею
- У Дмитрика порвалася куртка
- Дідусь продав на базарі яблука з саду
- Марійка розбила телефон
- Оленка захворіла
- Мама отримала премію
- Сім'я вийшла з дому і не вимкнула світло
- Андрійко забруднив футболку

Вихователь: Молодці, діти. Дуже добре засвоїли урок тітоньки Сови. А зараз троє казкових персонажів потребують вашої допомоги:

Розв'язання економічної задачі:

Троє братів-поросят Наф-Наф, Ніф-Ніф і Нуф-Нуф працювали на фермі. Отримавши зарплату, вони вирішили, що кожен придбає собі будинок .

Наф-Наф подумав, що будинок з соломи найдешевший і ще коштів вистачить на харчі. Ніф-Ніф поміркував і купив собі будинок з хмизу, а решту витратив на розваги та солодощі. Нуф-Нуф довго міркував, адже він давно хотів купити будинок з цегли і для цього довго складав гроші й зараз, додавши частину зарплати, зміг це зробити.

- Хто з поросят правильно використав гроші? Чому?*(Діти висловлюють свої міркування)*

Вихователь : Діти, а як ви думаєте, чи все можна купити за гроші? (ні)

Гра «Що можна купити за гроші»

- Зараз ви розглянете картинки з предметами, на яких зображено що можна придбати за гроші, та картинки на яких зображено те, що не купується і не продається. Ви уважно розглянете картинки, позначаючи фішкою – гаманцем речі, що можна купити, та фішкою закреслений гаманець – те що не купується і не продається. Свій вибір діти обґрунтовуєте.

- Тепер поміркуйте і скажіть:

- Чи залежить від вас сімейний бюджет ?

- Як ви можете зменшити витрати ?

- Чи всі речі, які ви просите батьків купити, є необхідними ?

Вихователь: Сьогодні ми обговорювали різні економічні поняття. Назвіть їх *(відповіді дітей)*. Усі ці поняття і те, що вони позначають, вивчає наука економіка, про яку ми ще поговоримо на наступних заняттях.

«Праця людей»

Мета: формувати в дітей уявлення про підприємства (*заводи, фабрики*) рідного населеного пункту, їх розташування, продукцію, яку вони виробляють; дати уявлення про працю дорослих, про її розподіл (*люди різних професій виконують кожен свою частину роботи, а разом отримують готову продукцію*); закріпити знання про ресурси; формувати уявлення про культуру праці дорослих на всіх етапах виробництва; ощадливе, раціональне використання матеріалів і часу; виховувати дбайливе ставлення до результатів праці дорослих.

Матеріал: план міста, картки з зображенням різної продукції, фотографії підприємств міста, товарні знаки, іграшка Афлатун.

Хід заняття

Вихователь: Вітаю вас! І ви, діти, привітайте одне одного. (Діти вільно пересуваються кімнатою, постійно змінюючи партнерів для вітання)

Приклади: руками, носами, ногами, усмішками тощо.

(Лунає весела музика)

Вихователь: Малята, в гості до нас завітав Афлатунчик. Давайте його запросимо разом з нами у світ професій. Розповімо йому про працю людей у нашому місті.

Бесіда «Яка професія найкраща?»

- Чи думали ви коли-небудь над тим, скільки людей працює, щоб ви були нагодовані, одягнуті, взуті, щоб вдома у вас було світло вечорами і тепло у холодну погоду, щоб у вас були книжки і зошити, щоб ви могли сидіти біля радіоприймача чи телевізора і слухати музику?

- Якщо б ви задумали порахувати всіх цих людей то, мабуть, до вечора не порахували б.

Яка ж професія найкраща?

Хто потрібніший і найважливіший, - сперечалися діти, - яка професія?

Звичайно, лікар, сказав один. Я увесь минулий рік хворів та хворів, ангіна та ангіна, а лікар вирізав мені мигдалики. І от я тепер завжди здоровий. Ні, сказав інший, найпотрібніший – учитель. Він нас навчає і читати, і писати. А от і не вчитель.

Найважливіші пожежники! – гарячкував третій. У нас якось ледь будинок не згорів. Мешканці бігають, метушаться, нічого не можуть зробити. А приїхали пожежники – враз вогонь погасили! Хтось кричить: «Найважливіші льотчики», хтось розхвалює листоноша. З усіх боків чути: «продавець!», «комбайнер!», «водолаз!». Словом, сперечалися, аж захрипли, але так нічого не вирішили.

- А як ви гадаєте, яка професія найпотрібніша?

Висновок: Усі професії потрібні. Люди кожної професії повинні добросовісно виконувати свої обов'язки.

Д/гра «Допоможи казковому герою обрати свою казку»

Діти діляться на групи. Кожна група отримує малюнок або просто ім'я відомого казкового героя. Наприклад: Буратіно, Мальвіна, Кирило Кожум'яка тощо. Дітям треба вирішити, яку професію вибере для себе в майбутньому казковий герой, довести свою думку. *(Мальвіна стане учителькою, бо їй дуже подобалося вчити Буратіно. Попелюшка стане власницею хімчистки, їй дуже подобається роботи, щоб всі речі довкола були чистими, охайними. Буратіно стане мандрівником, бо любить все нове і нічого не боїться. Кирило Кожум'яка стане військовим, бо він дуже сильний, справедливий і добрий, і хоче всіх захищати.)*

Вправа «Назви професії»

- А тепер я пропоную вам пограти у цікаву гру. Ваше завдання — називати ті професії, які, на вашу думку, найбільше пасують характеристиці.

Найзеленіша професія — це... *(садівник, лісничий, квіткар, декоратор квітів тощо).*

Найсолодша професія — це... *(пекар, кондитер тощо).*

Найволохатіша професія — це... *(ветеринар, дресирувальник тощо).*

Найсмійніша професія — це... *(клоун, гуморист тощо).*

Грошова професія — це... *(банкір, бізнесмен, фабрикант тощо).*

Дитяча професія — це... *(вчитель, вихователь, няня, гувернантка, дитячий лікар тощо).*

Чоловіча професія — це... *(військовий, шахтар, міліціонер, комбайнер, тракторист, моряк, космонавт, слюсар, токар тощо)*

Жіночі професії — це... *(повар, касир, швачка-мотористка тощо).*

Людяна професія — це... (лікар, учитель, вихователь, пожежний, психолог тощо).

Найвища професія — це... (льотчик, космонавт, електромонтер, будівельник, кранівник тощо).

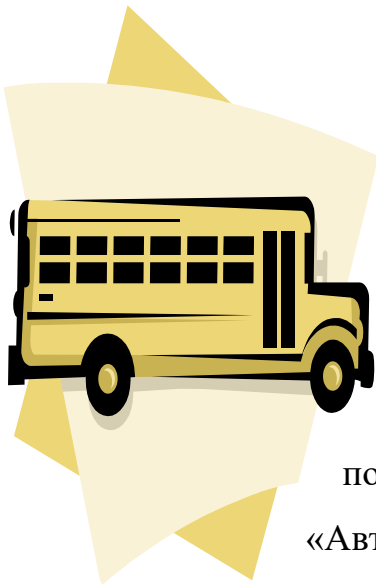
Балакуча професія — це... (журналіст, телеведучий, актор, диктор тощо).

Гра «Мрійники»

Дітям пропонується помріяти про майбутнє, що зміниться через 20 років....

Підсумок. Усі професії потрібні. Люди кожної професії повинні добросовісно виконувати свої обов'язки. Наша зустріч підійшла до закінчення, але подорож наша у світ професій продовжується, адже у світі ще стільки цікавого. До нових зустрічей!

«Автобусна реклама»

Мета: роз'яснити дітям значення реклами – інформації про товари та послуги. Вчити дітей створювати рекламу, яка привертає увагу людей. Під час заняття спиратися на досвід та знання вихованців з економіки та оточуючого світу. Активізувати словник дітей словами «реклама», «інформація», «бігборд». Організувати виставку з дитячих

поробок «Салон дитячих автобусів». В сюжетно-рольовій грі «Автобус» вчити дітей розраховуватися за проїзд «гривнями».

Розвивати пам'ять, мислення, словник, мову. Виховувати інтерес до інформації з реклами, вміння аналізувати її зміст. Виховувати пошану до будь-якої професії; дбайливе ставлення до речей.

Матеріали: дитячий велосипед, автобус для сюжетно-рольової гри, заготовка площинного автобусу, фломастери, картинки з зображенням автобусів, «гаманець з грішми».

Хід заняття

Організаційний момент.

1. «Знайомство з рекламою» (Стук у двері.)

- Діти, до нас хтось завітав. Хто вгадав нашого гостя? Так, це Гном-Економ прийшов до нас на заняття. Він щось приніс і хоче про щось розповісти.

Гном-Економ:

- Я вітаю всіх дітей і хочу запитати, як називається транспорт, який я тримаю у руках? Так, це велосипед. Він маленький, тому що зроблений для дітей. Велосипед легко рухається, на ньому є сигнал звуку, щоб попередити про наближення транспорту. У нього світять фари, що допоможе їхати ввечері і освітлювати дорогу. Є місце для сумки та пляшки з водою. На ньому можна їхати сидячи, а не стоячи як на самокаті. Він такий яскравий, що хочеться на ньому їхати далеко і швидко. Велосипед допоможе доїхати до дитячого садка. Ви б хотіли придбати такий велосипед? (Так)

Вихователь: Діти, вам хочеться придбати велосипед, тому що Гном-Економ не просто розказав, а прорекламував його. Реклама – це інформація про товари та послуги. Вона привертає до себе увагу людей, щоб вони хотіли придбати товар.

- А ви чули рекламу? Де? (по телевізору, радіо, в газетах, журналах, на плакатах).

- А чи знаєте ви, що великі плакати називають бігбордами. Рекламу на бігбордах роблять великою, яскравою, щоб приваблювала увагу людей.

- Реклами створюють для дорослих та дітей. Скажіть, які дитячі реклами ви знаєте?

(реклама напоїв, солодошів, ліків для дітей, іграшок).

- Згадайте, а що сьогодні рекламував Гном-Економ? (Велосипед)

- Як ви вважаєте, це реклама для дітей чи дорослих? Чому? (Реклама для дітей, тому що велосипед

дитячий.)

- Що Гном-Економ казав про велосипед? (розповідь дітей)

- Я бачу, що ви хочете придбати такий велосипед. А що треба робити, щоб речі довше прослужили людині? (Берегти)

- Скажіть, а чи завжди можна доїхати велосипедом до дитячого садка? Чому ні? (Якщо дитина живе дуже далеко, можуть втомитися ноги. Не зручно їхати під дощем. Зовсім не можна їхати взимку по снігу.)

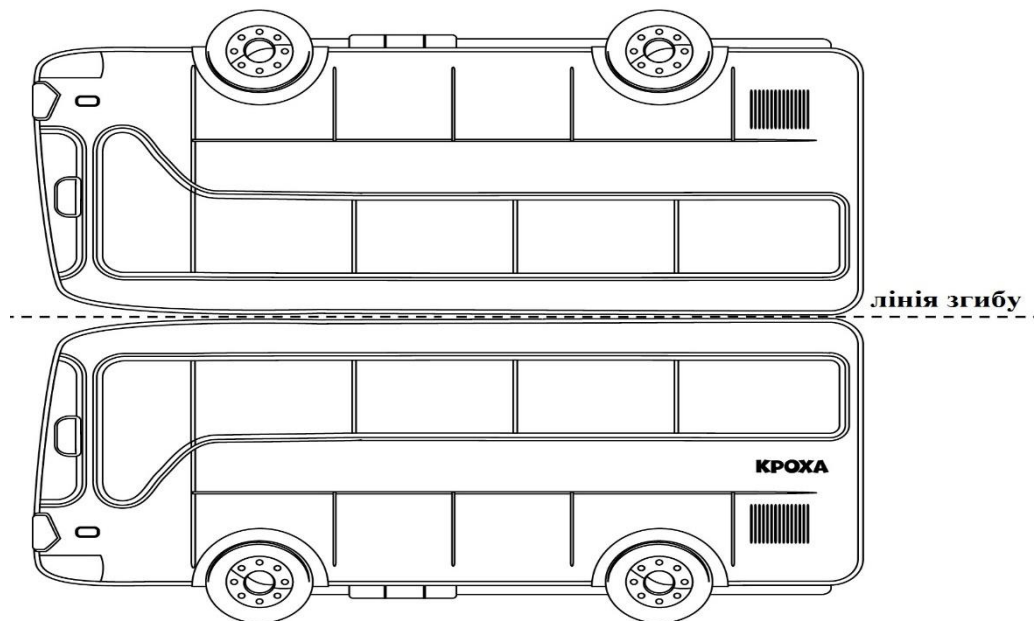
- Яким транспортом краще добиратися дітям до дитячого садка, якщо вони живуть в інших селах? (Автобусом)
- Давайте розкажемо Гному-Економу, яким повинен бути автобус для дошкільнят. (Повинен бути маленький, з м'якими яскравими кріслами. Зовні розмальований, щоб всі знали, що це автобус дитсадка.)

2. Практична діяльність дітей

Гном-Економ: Діти, я уважно вислухав, яким повинен бути дитячий автобус. А зараз я пропоную вам роздивитися картинки, на яких зображені автобуси для дітей.

- У мене є заготовки автобусів, але майстри не знають, як його розмалювати. Ви допоможете? (діти розмальовують автобус)

- Діти, ви добре попрацювали і у вас вийшли гарні автобуси. А зараз ми з вами влаштуємо виставку «Салон автобусів», де ви буде рекламувати свій автобус.

(розповіді дітей)

3. Рухлива гра «Автобус»

Вихователь: Діти, ви а зараз я запрошую вас пограти в гру «Автобус». Спочатку нам треба визначити зупинки автобусу і назвати їх («Дитячий садок», «Магазин», «Школа», «Лікарня», «Ринок»). Потім необхідно обрати водія. І хочу попередити, що проїзд коштує 1 гривню. Якщо у вас більше 1 гривні, то водій вам дасть здачу. Входячи до автобуса пасажир повинен попередити водія, до якої зупинки він їде.

(Гра дітей. Вихователь контролює вихід «пасажирів» на зупинках та оплату проїзду.)

- Хто приходив до нас в гості?
- Що ви дізналися про рекламу?
- Чи хотіли б ви мати дитячий автобус у дитсадку?
- Що вам найбільше сподобалося на занятті?

«Потреби людини»

Мета: формувати у дітей елементарні економічні уявлення; узагальнювати знання про потреби людини; продовжити знайомити дітей з поняттями: «потреби», «товари», «послуги», навчати визначати, від чого вони залежать. Розвивати інтерес до економічної сфери життєдіяльності, формувати у дітей уміння зіставляти свої бажання зі своїми можливостями. Виховувати ощадливість, бажання брати участь в економії бюджету, виховувати культуру поведінки на занятті, вміння працювати в парах і групах.

Матеріал: іграшка Афлатунчик, «чарівна скринька», предметні картинки, дидактичні ігри «Визнач номер», «З'єднай людину та її потребу», «Продовж ввічливе слівце», «Що є важливішим?», «Що можна придбати за гроші, а що ні?», прислів'я.

Хід заняття

Вихователь: Нехай наша добра посмішка зігріє всіх своїм теплом, нагадає нам, як важливо в житті ділитися щастям і добром! Я бажаю вам, щоб ваш добрий і сонячний настрій супроводжував вас упродовж всього заняття. Сьогодні до нас у гості прийшов Афлатунчик, він нам щось приніс.

Д/гра «Чарівна скринька»

Афлатунчик: Я приніс вам чарівну скриньку. З неї кожен з вас зможе дістати те, що підніме вам настрій. Тільки речі в скриньці невидимі, тому ви повинні розповісти нам, що ви дістали.

(Вихователь демонструє роботу скриньки: Я дістаю хорошу музику, вона піднімає мені настрій).

- Діти, у кожного з вас були різні бажання, які виконувала чарівна скринька. Але разом з бажаннями у кожної дитини і дорослого є свої потреби.

- Що означає це слово «потреби»? *(Потреби - це те, без чого людина не може жити і все те, що він хоче мати)*

- Про це піде мова на занятті, ви дізнаєтеся, на які групи діляться потреби, від чого вони залежать.

- Діти, подумайте і назвіть свої потреби, те без чого ви не зможете жити? *(відповіді дітей)*

Висновок: їжа, вода, сон, сонце, повітря, тепло, будинок, одяг *(картка з картинками на дошку)* - це фізіологічні потреби, без яких людина обійтися не може.

Вихователь: Що станеться, якщо людина не буде задовольняти якісь з цих потреб?

- Чи не буде спати, їсти, буде дихати забрудненим повітрям, відчувати брак води або пити забруднену воду? *(Захворіє)*

Чи всі люди хочуть бути здоровими? *(відповіді дітей)*

Вихователь: Отже, які ще потреби людини можемо назвати? *(Збереження здоров'я, безпеку життя)*

- Що роблять люди для безпеки життя і збереження здоров'я?

(Люди вживають якісну, різноманітну їжу, п'ють очищену воду тощо. Медичні працівники стежать за здоров'ям, проводять огляд людей; лікують. Потрібно

дотримуватися правил гігієни, правил безпечної поведінки в дитячому садку, на вулиці, в природі, дома).

Вихователь: Дійсно, кожна людина потребує безпеки і збереження здоров'я. Тому існують такі служби, які допомагають людям в складних ситуаціях. Це пожежна допомога, поліція та швидка допомога.

Д/ гра «Визнач номер»

Вихователь: Давайте пригадаємо номери, за якими потрібно дзвонити у разі небезпеки.

- 101 - пожежна допомога, служба порятунку, 102 - поліція, 103 - швидка допомога).

Дидактична гра «З'єднай людину та її потребу»

Вихователь: Малята, вам потрібно з'єднати попарно потребу людини з предметом, що допоможе задовольнити їй ці потреби.

Після виконання завдання діти пояснюють, наскільки важливо задоволення цих потреб для збереження здоров'я.

Афлатунчик просить вас довести, що задоволення цих потреб важливо для збереження здоров'я і життя. *(Відповіді дітей)*

Висновок: Збереження здоров'я, безпека життя (вихователь показує слайд на комп'ютері) - це першочергова потреба людини.

- Діти, давайте з вами проведемо експеримент «Мовчанка».

Висновок: Яку потребу ви відчували? *(Потреба в спілкуванні)*

Людина не може довгий час перебувати без спілкування. Ми всі хочемо мати друзів. А які якості і вміння потрібні, щоб було багато друзів? (Доброта, вміння спілкуватися, знання ввічливих слів)

Дидактична гра «В якому вчинку живе добро».

Діти визначають вчинок і піднімають картку з хмаринкою або сонечком.

– Якщо я називаю поганий вчинок, ви піднімаєте картку з хмаринкою, якщо добрий – з сонечком.

– Допомагати другові в біді

– Когось образити

– Захистити слабкого

- Когось обдурити
- Ділитись тим, що маєш
- Не слухатися старших
- Вихвалитися перед кимось
- Радіти з чужої біди
- Співчувати, якщо з кимось сталося нещастя
- Ви справились із цим завданням. Ще одна пелюстка з'явилась на квітці.

Висновок: Потреба в спілкуванні, дружбі, любові необхідна кожній людині.

Вихователь: В дитячому саду спілкуєтеся, вчитеся дружити, дізнаєтеся багато нового, цікавого.

- Для чого людині потрібні знання? (*Щоб добре навчатися в школі, отримати хорошу професію*)
- Людина завжди вчиться чомусь. Тобто відчуває потребу в освіті.
- Де здобувають освіту? (*В освітніх закладах: дитячому садочку, школі, технікумі, гімназії, університеті, коледжі*)
- А зараз малята, ви дізнаєтеся, від чого ж залежать потреби?

Д/гра «Що є важливішим?»

(Гра проводиться підгрупами дітей. Кожній підгрупі Афлатунчик дає картки із зображенням предметів, які використовуються людьми у різних життєвих ситуаціях).

Завдання 1.

Закрити фішками предмети, які не є життєво необхідними для людини та які можна назвати предметами розкоші.

Завдання 2.

Пояснити призначення предметів, зображених на малюнках, що залишилися. Обґрунтувати їх необхідність для людини.

Завдання 3.

Закрити фішками зображення речей, найбільш важливих для життєдіяльності людини, предметів, без яких важко обійтись. Запропонувати обґрунтувати своє ставлення до предметів розкоші, зображення яких залишилися закритими).

- Від чого залежать потреби? (Потреби залежать від віку, статі, пори року, професії, стану здоров'я, клімату.)
- Потреби є постійними або вони змінюються? (Вони ростуть, змінюються, на зміну одним приходять інші).
- Для того, щоб задовольнити ваші та свої потреби, батьки купують різні речі в магазині або на ринку.
- Які бувають товари? Товари бувають різні: дорогі і дешеві за ціною, великі і маленькі, їстівні і не їстівні. Іграшки, морозиво, торти, книги, одяг - все це одним словом називається «товар».
- Чи може людина купити все, що їй заманеться?
- Що не можна купити ні за які гроші? Картинки на дошці. Виберіть картинки, які не є товаром, що не можна купити за гроші.

Д/гра «Що можна придбати за гроші, а що ні?»

Вихователь. Малята, а ви знаєте, що таке послуги?

(Послуги - це робота, яку виконують люди, щоб нам з вами було краще жити. Існують різні установи. Вони виконують послуги, якими ми користуємося. Наведіть приклади.

Наприклад, в перукарні нічого не продають, там нас стрижуть, миють голову, фарбують волосся - це послуги, якими ми з вами користуємося.

Ремонт в квартирі, ремонт апаратури, телефонні розмови, смс повідомлення, послуги довідкової служби, оголошення в газету, на радіо, на телебачення. Послуги можуть бути платними і безкоштовними.)

Підсумок.

Вихователь: Діти, сьогодні ми дізналися з вами, що у кожного з нас є свої потреби в їжі, воді, теплі, потреби в спілкуванні. Але ще кожній людині необхідна увага друзів. Давайте подаруємо усмішку один одному, щоб у вас протягом всього дня був гарний настрій.

- Що ви сьогодні нового дізналися? Яке завдання для вас було найважчим?
- За кого ви сьогодні порадили? Що ви сьогодні зрозуміли?

Екскурсії

«Знайомство з банком»

Мета : Ознайомити дітей з новими словами, зустрічаються в сучасному житті і пояснити їх значення. Дати уявлення про роботу банку. За допомогою наочного матеріалу (банківська картка) дати уявлення дітям як користуватися віртуальними грошима.

Наочний матеріал: Банкнотка, Банкомати.

Хід екскурсії:

Педагог проводить інструктаж з дітьми з техніки безпеки, дотримання правил дорожнього руху та поведінки під час екскурсії.

Узагальнення знань в ході бесіди:

- Діти, як називається наука, яка вивчає гроші?
    - А місце, де охороняються гроші?
    - А які банки розташовані на території нашого міста?
    - Молодці. А для чого люди ходять в банк? (Заплатити платежі, отримати пенсію, зняти гроші з картки, оплатити кредит ...)
- Педагог: А, які відрізняючи, є у банків?
(Емблеми.)

Усі підійшли до великого будинку з вивіскою, на якій зеленими буквами було написано «Приват банк».

Увійшли в просторий зал банку. В ході даної екскурсії, керівник банку знайомить дітей з життям банку зсередини, з його пристроєм і ключовими функціями.

Керівник: Щоб зайняти чергу, потрібно насамперед підійти до спеціального автомату і взяти талончик з номером. Взявши талончик, присісти в крісло в залі очікування. Через деякий час на табло з'явиться номер вашого талона.

Діти: А які професії є в банку?

Керівник: В закритих кабінках сидять касири. Вони працюють з готівкою. В операційному залі працюють консультанти з обслуговування приватних, тобто фізичних осіб. Крім операційного залу, є відділи по роботі з юридичними особами. У банку є й інші приміщення, де працюють співробітники різних спеціальностей.

Педагог: Діти, а якщо у нас з вами немає готівки. Як і за допомогою чого можна оплатити квитанції або поповнити рахунок на телефоні.

Діти: пластикових карт, за допомогою банкоматів.

Керівник: Ірина Віталіївна розповіла дітям про зону 24 години. Відвідувачі в будь-який зручний час, можуть скористатися послугою банкомату. Банкомати дозволяють зняти гроші, або навпаки, поповнити рахунок, отримати банківську випіску. Всі операції можна провести за допомогою пластикової картки. Ірина Віталіївна познайомила учнів з пластиковими картами. Вони все одного розміру. На лицьовій стороні вказується ім'я та прізвище власника, номер карти. На зворотному боці - спеціальне місце, де власник ставить свій підпис. Там же знаходиться найголовніше - магнітна смуга, на яку в закодованому вигляді наноситься інформація про карту і банківському рахунку. Коли карту вставляють в банкомат або спеціальний електронний пристрій, ця інформація зчитується, і всі грошові операції здійснюються дуже швидко. Ірина Віталіївна показала хлопцям, як вставляється карта в спеціальне віконечко банкомату, пояснила, як вибрати ту чи іншу операцію.

Керівник: Всі операції в банку здійснюються за наявності у клієнтів документа засвідчує особу - паспорт. Навчальні побачили в дії прилади, перевіряючі справжність грошових купюр і документів громадян.

Діти: Коли, ми виростимо ми станемо працівниками банку.

Педагог: Діти зрозуміли, що в банку працюють люди різних професій. Робота у них зовсім не нудна. Думаю, що знання, які вони придбали, заглянувши в ощадбанк, не раз стане в нагоді їм в майбутньому, адже сучасної людини важко уявити без банку ... Тепер щоразу, коли діти бачать емблему «Приват банку», вони кажуть: «Це наш банк».

«Екскурсія на пошту»

Мета: Ознайомити дітей з працею працівників пошти; приймають посилки, бандеролі, сортують, обробляють, перев'язують, відправляють. Розширювати уявлення про почесну, трудової та відповідальній роботі співробітників пошти. Продовжувати роботу по збагаченню та активізації словника (бланки, печатку, адресат, кореспонденція, головпоштамт, індекс, поштове відділення, упаковувати, перев'язувати, штемпелеванної), показувати суспільну значимість праці поштових працівників. Виховувати повагу до праці працівників пошти.

Попередня робота: Малювання на тему: «Пошта», розгляд ілюстрацій, бесіди на тему «Пошта».

Хід заняття:

-Діти! А для чого потрібна пошта людині? (Відповіді)

-Кореспонденцію перевозять на машинах, літаках, поїздах, тому люди в найдальших куточках земної кулі можуть отримати її швидко і в повній цілості.

- Як ви думаєте, чи приємно буде вашим мама і татам отримати лист від вас? Давайте намалюємо малюнки і відправимо.

(Попередня робота. Малювання)

-Ось наші листи готові до відправлення. Діти, що потрібно зробити, щоб листи потрапили за адресою? (Написати адресу, індекс)

- А тепер треба віднести їх на пошту і познайомитися з працівниками пошти.

(Діти одягаються і йдуть до пошти. Підходять до поштової скриньки).

- Діти, зверніть увагу на підпис, де вказано, що лист витягується в певний час. Поштова скринька чарівна, він відкривається тільки поштовим працівником.

- Діти, як можна здогадатися що ми знаходимося в будівлі пошти? (По поштових скриньках).

- Але ж ящики висять і на інших будівлях (вірно, але тут є вивіска «Пошта»)

- А зараз давайте зайдемо і подивимось (діти заходять, оглядають будівлю).

У будівлі є різні відділи пошти (відділ посилок, відділ листів і інші. Розповідь працівників пошти).

- А зараз підемо до відділу листів (показує два листи: просте і на замовлення).

- Діти, чим відрізняються ці листи? (Вірно, це простий лист, його опускають в поштову скриньку, а це на замовлення. Його потрібно принести на пошту і відправити тут. У такому листі пересилають цінні папери, документи, фотографії.

- Зверніть увагу на форму звернення людей один до одного (спасибі, будь ласка, будьте ласкаві).

- Як піклуються про клієнтів (широкі столи, великі вікна, ручки) всі розмовляють тихо.

- Чим важлива праця поштових працівників? (Піклуються про людей).

- Дякую вам, шановні поштові працівники (діти дарують працівникам пошти малюнки).

Підсумок екскурсії: уточнити у дітей, що їм сподобалося, виділити активних і старанних дітей.

Економічні ситуації

«Придумай рекламу»

Діти діляться на групи по 3-4. Вихователь дає завдання: придумати і показати рекламу фруктів. Кожній групі свій вид: яблука, груші, вишні, сливи (намалювати, розповісти тощо). Кожна група за допомогою реклами звертає увагу на себе. Кому подобається товар, той його і купує.

«Хто що нам дає?»

Вихователь показує картинку, де зображені домашні тварини. Діти відповідають, що ця тварина дає людині, як використовується цей ресурс: корова – молоко (з нього сир, кефір, сметана).

«Економний господар»

П'ятачок, Вінні-пух і Сова прийшли на обід до Кролика. Кролик, як хороший господар, приготував кожному стільки шматочків хліба, скільки з'їсть кожен гість. Тому він відрізав для себе та П'ятачка по одному шматочку, Сові – два шматочки, а Вінні-пуху на два шматочки більше, ніж Сові. Скільки всього шматочків хліба приготував Кролик для гостей? Чи економним господарем виявився Кролик? У чому це виявляється? Чи правильно чинить Кролик? Що робити, якщо все-таки шматочки хліба залишилися?

«Мій вибір»

Тато пообіцяв Олені подарунок на свято. Але грошей у нього було тільки 15 гривень. Пішли вони до магазину. Там було багато різних іграшок, книг, цукерок. Олені захотілося все купити, але тато запропонував їй обрати лише одну річ. Але Олена зупинила свій вибір на двох речах: м'ячі й цукерках. Вона не могла вирішити, що ж обрати. Як можна допомогти Олені? (Потрібно вибрати ту річ, яка потрібніша зараз.)

«У кожного свої обов'язки»

У неділю мама нагадала Павлику, що йому потрібно нагодувати паугу, яка сиділа в клітці, полити квіти та прибрати у своїй кімнаті. “Ні”, – відповів Паша, –

сьогодні вихідний, тому я відпочиватиму”. “Добре, – говорить мама, – я теж відпочиватиму. Я працювала цілий тиждень і маю право відпочити”. Через деякий час, папуга зголодніла й почала просити їжу своєю пташиною мовою. Паша теж зголоднів, він усе частіше заходив на кухню, але там ніхто нічого не готував. Хлопчик подумав, а потім підійшов до мами і сказав: “Я помилявся. У дитячому садку нам розповідали, що є потреби, які потрібно задовольняти щодня. Зараз я нагодую папугу, поллю квіти і приберу в себе в кімнаті, а ти, мамо, приготуй, будь ласка, обід”. Так вони і зробили, зайнялися своїми справами, а коли закінчили їх, смачно поїли й пішли гуляти на вулицю. Які обов’язки і як виконував Павлик? У чому він схибив? Які в тебе є обов’язки?

«Дбайливе ставлення до речей»

Учням було задано прочитати розповідь з 10 сторінок. Маша не змогла прочитати всю розповідь, оскільки з книги були вирвані 3 сторінки. Скільки сторінок прочитала Маша? А у ваших книгах є вирвані сторінки? Ви самі виривали коли-небудь сторінки?

«Покупка. Ціна. Якість»

Кондитер Сашко пече медовий торт. Наявні всі продукти, окрім меду. Оля пропонує купити мед у магазині, а Сашко наполягає на тому, щоб купити мед на ринку. Чим відрізняється мед, куплений на ринку, від придбаного в магазині?

Економічні казки

Як Мишко з покупця перетворився на продавця

Про те, з чого потрібно починати, якщо хочеш організувати свою справу, і як визначити, що в цій справі найголовніше.

Якось раз, прокинувшись після зимової сплячки, виліз Мишко із улюбленого барлогу і очам своїм не повірив: така краса навколо - аж дух захоплює! Весь ліс немов вимитий, переливається всіма кольорами веселки в променях ніжного березневого сонечка. Гілки беріз, сосон, ялин так чітко вимальовуються на тлі сяючого блакиттю неба, що здається, ніби вони виписані майстерні рукою художника і служать декорацією для казкового спектаклю, в якому все чарівне: і цей ліс, і небо, і білий-білий сніг, від якого, якщо на нього довго дивитися, аж очі заплющує...

Весь день Мишко катався на санчатах, перекидався в снігу, і ось результат: до вечора у нього заболіло горло. Терміново потрібні чай з малиновим варенням і гаряче молоко! Але в барлозі нічого цього не виявилось. Побрів Мишко на лісовий ринок, а там вже нікого немає - пізно прийшов. Побіг Мишко в магазин до Вінні-Пуха - і тут невдача, на дверях записка: «Пішов у свій рідний ліс на день народження Віслучка Іа». «Ех, - засмутився Мишко, - був би у мене свій магазин, всього б вдосталь було». І вирішив він відкрити свій магазин.

Сказано - зроблено. Наступного дня рано-рано вранці Мишко, хоч ще й почувався не дуже добре, чисто помив барліг, встановив посередині прилавок, поставив на нього знайдені на лісовій звалищі чавунні ваги і важливо всівся чекати покупців.

Забіг до Мишка Зайчик - онук старого Зайця.

- Ти що, в сніжки грати не йдеш?
- Не можу, я тепер - господар магазину. Бачиш, торгую.
- Здійснюєш торгівлю? А чим ти торгуєш?

Почував Мишко потилицю, а відповісти-то й нема чого і торгувати нічим. Зайчик постояв, постояв, потиснув плечима і втік. Засмутився Мишко, мало не плаче. Став він думати-гадати: чому ж у нього нічого не виходить?

Думав-думав і нарешті зрозумів, що головне в магазині - НЕ ваги, не прилавок і навіть не продавець, а те, чим торгують, - ТОВАР.

Забігав Мишко по барлозі, шукає, що викласти на прилавок. Знайшов дірявий гумовий м'ячик, хотів його на прилавок покласти, та вчасно схаменувся: кому ж такий мотлох потрібний? Подумав було свою шубу продати, та шуба самому знадобиться.

І згадав Мишко, що в далекій коморі у нього кілька діжок меду приховано. Що може бути смачніше і корисніше меду для будь-якого лісового жителя! Викотив Мишко п'ять діжок з комори, розставив їх на прилавку і всівся чекати покупців. Дивиться він на мед і думає: "Дивна річ! Коли я мед в лісі збирав - це був просто мед диких бджіл. Коли мед в коморі лежав - це був просто мед запасливого ведмежати". Мишко облизався і став думати далі: "А як тільки я бочонок меду на прилавок поставив, він вже став не просто медом, а товаром. Значить, товар - це те, що можна купити і продати".

Але тут Мишкові думи перервав новий гість - їжачок. Він купив баночку меду для свого улюбленого старого дідуся. Так почалася торгівля в Мишковому магазині. І скоро на прилавку цього магазину стояли не тільки барила із запашним медом, а й багато інших смачних товарів. А де Мишко роздобув їх? Про це ти дізнаєшся в наступній історії.

А тепер ми пропонуємо тобі заглянути в одну дуже розумну книжку, яку починаючому бізнесменові Мишку подарував мудрий Філій, що довідався від лісової пліткарки Сороки новину про відкриття магазину. Він сказав, що ця книга, допоможе Мишку (і тобі теж) оволодіти новими знаннями в галузі економіки.

Задачник МУДРОГО Філіна

Вгадай, як то зветься,

Що за гроші продається.

Це не чудовий дар, називається ...

Звідки в Мишковому магазині мед узявся?

Про те, як непросто справа робиться і від чого залежить, чи багато товарів в магазині.

Всю весну магазин Мишка жваво торгував медом: його брали як частування для гостей, як ласощі для себе в дні веселих лісових свят і, звичайно ж, як найсмачніше в світі ліки. Тим більше що продавав його Мишко дешевше, ніж Вінні-Пух в своїй крамничці.

Але в один прекрасний день Мишко несподівано виявив, що його комора зовсім спорожніла. Так захопився торгівлею, що не помітив, як вичерпалися всі запаси. Став Мишко думати, як далі бути: не закривати ж магазин? Тільки торгівля налагоджуватися стала, і на тобі - товар скінчився. Вийшов Мишко на вулицю, подивився навколо, нічого придумати не може. Прикрив він барліг і побрів по лісовій стежці, бурмочучи собі під ніс: "Ех, непросто бути господарем магазину. Про все треба заздалегідь думати. Порожній прилавок - це найстрашніше для торгової справи, можна сказати - справжня катастрофа". Переконався Мишко на власному досвіді, що за прилавком сидіти і ввічливо покупців обслуговувати - це тільки пів справи. Доброго господаря ноги годують!

"Доведеться йти до бджіл", - подумав Мишко і відправився на узлісся, де перед величезним лугом розташовувався бджолиний будинок.

Підійшовши до нього ближче, Мишко здивувався тиші і спокою, які панували навколо. Не літали туди-сюди ділові, рухливі бджілки, абсолютно не відчувалося чарівного медового аромату, який Мишко міг би почути і за кілометр. Мишко навіть злякався: чи не сталося чого, чи не розорив хто дружну бджолину сім'ю? Він обережно заглянув в будиночок і трохи заспокоївся, побачивши, що всі бджоли на місці.

- Бджілки, продайте мені, будь ласка, медку, - ввічливо попросив Мишко, - мені зовсім торгувати нічим.

- Ж-ж-ж-ж-ж! - Загули бджоли. - Не можемо. Його ще зібрати треба та у вулик знести.

- Ну так несіть! - Нетерпляче вигукнув Мишко.

Уперед виступила краща бджола-складальниця, яку всі називали Бджолою-трудівницею.

- Не так-то це просто. Спочатку треба почекати, поки розпустяться дерева та луки квітами покривуться. Потім усім вуликом треба потрудитися: з світанку до смерканку з квітки на квітку літати, збирати смачний пилок та солодкий нектар, носити все це на своїх пухнастих лапках і черевцях у вулик, акуратно там складати в комірки - стільники. Дивишся, якщо літо буде теплим, а праця щоденним, до середини літа і зможемо ми набрати достатньо запашного меду, щоб можна було з тобою поділитися. Ось тоді ми його тобі і продамо.

- А за якою ціною? - спитав Мишко заклопотано.

- Так продамо, щоб отриманих грошей нам на життя вистачило: їжу-питво купити, одяг да дітворі іграшки. Ну що ж, доведеться чекати, - зітхнув Мишко. - З медом промашка вийшла. До кого ж ще в гості навідатися?

Почував він лапою кошлатий потилицю і відправився до білки за горіхами.

Білку Дашулю застав Мишко на лісовій галявині. Вигляд у білки був дуже заклопотаний: не помічаючи ведмежати, вона продовжувала щось шукати в траві під старими, торішнім листям. Так і, не зрозумівши, що вона там загубила, Мишко все ж наважився заговорити:

- Білочка, здрастуй! Я до тебе за горіхами.

- Де ж я, Мишко, їх візьму навесні? Бачиш, сама шукаю те, що ще восени приховала. Мої запаси, які в дуплі були, вже скінчилися.

- А як же бути?

- Почекати треба, Мишко. Скоро ліщина зацвіте, зелені горішки з'являться, дозріють, тоді ми з діточками моїми да сестричками і потрудимося, пострибаємо по кущах, наб'ємо горіхами повні дупла. Ось тоді й приходь. Будемо домовлятися.

Знову невдача. Невдачливий я, чи що,? Може, в інший ліс сходити, там щастя спробувати? - Став розмірковувати Мишко вголос.

- Не ходи, користі не буде, - почувся звідкись зверху упевнений, спокійний голос старого Ворона.

- Час нині такий. Міжсезоння називається. Від старого врожаю майже нічого не залишилося, а новий ще не дозрів. Якщо у кого і є деякі припаси, навряд чи вони будуть з тобою ділитися. Зараз кожен те, що у нього є, притримує. Все може трапитися. А раптом неврожайний рік вдасться? Засуха, наприклад, або навпаки - дощі зарядять кожен день? Будь-яке порушення рівноваги в природі на господарстві відбивається. Я на своєму віку багато чого побачив. Так що, Мишко, ти зараз не метушись. А вже коли час прийде урожай збирати, ось тут - не зівай: запасів тобі потрібно багато, якщо торговим справою всерйоз вирішив зайнятися.

Вислухав Мишко старого Ворона і засумував не на жарт. Щоб підбадьорити його трохи, старий Ворон додав: - Нічого, Мишко, не переймайся, перший млинець завжди комом. А на помилках вчаться. І досвід в будь-якій справі приходиться поступово.

Зрозумів Мишко, що торгівлею займатися дійсно не так-то просто. Перш ніж товар на прилавок покласти, потрібно, щоб хтось його створив своєю працею: виростив, зібрав, зробив своїми руками.

Задачник МУДРОГО Філіна

- Запитай у знайомих дорослих, чим вони займаються на роботі, що виробляють.
- Що ти робиш вдома(миєш підлогу, посуд, прибираєш книги та іграшки і т. д.) і як робиш (добре, сумлінно або аби-як)?
- Заощадив чи ти час і сили мами або бабусі, або їм довелося переробляти твою роботу?

Казка “Бережи Воду”

Жили були чотири друга. Вони завжди були нерозлучні. Старшу звали Земля, молодшого Повітря, третього Вогонь, ну а саму молодшеньку звали Вода. Але як то раз вогонь посварився з бідною Водою і сказав їй, що від неї немає толку. Образилася тоді Вода і вирішила піти куди-небудь де її не знайдуть. Як-то раз Вода вирішила прогулятися в світ людей. Бреде собі Водичка по вулицях, а на зустріч їй хлопчик йде, побачив воду хлопчик злякався і втік. Йде далі Вода, а на зустріч їй маленька дівчинка, але дівчинка не злякалася Воду, а навіть навпаки Вода їй здалася дуже милою. Водичка розповіла дівчинці про свою історію як одного разу її Вогонь образив. Але дівчинка одразу ж спробувала заспокоїти Воду, і пояснила їй, що вона важлива як і всі її друзі. Зраділа Вода, подякувала дівчинці і вирішила, що більше не буде ображатися на слова інших адже хтось може ненавмисно образити а з гаряча.

Казка «Бережи світло!»

відповів Зайчик.

Жив був Зайчик і в нього було три друга: Бобер, Білочка та Їжак. Одного разу друзі зібралися біля будинку Зайчика і вирішили піти по гриби. Коли відійшли від хатинки Білочка обернулася і побачила, що Зайчик не вимкнув світло.

- Зайчику, – сказала Білочка, – а чому, це ти не вимкнув світло?

- Та не хай горить, ми ж повернемося швидко, –

І звірята пішли. Прошло чи багато часу. З повними корзинами грибів та ягід, виморені друзі повертались додому. Повернувшись до будинку Зайчика звірята побачили, що світло вимкнуте і на дверях щось висить. Підійшовши ближче побачили повідомлення про відключення світла і велику суму штрафу в розмірі 1000 лісових гривень. Зайчик почервонів від сорому, а друзі довго про щось домовлялись.

- Знаєш, Зайчику, вихід з цього положення є, але ти повинен зрозуміти, що необхідно бережно ставиться до навколишнього середовища, – сказав Їжачок.
- Нічого даремно не дається, за все треба платити. Ми можемо тобі допомогти, але ти тільки повинен нам пообіцяти що будеш економно використовувати природні ресурси, – промовив Бобер.
- У мене в річці водиться велика кількість риби, то її можна ловити і продавати.

Вранці наступного дня Зайчик взяв вудочку, відерце та пішов вудити рибу. Улову він був дуже радий. Відніс на базар, продавши рибу отримав 50 лісових гривень. І так кожного дня ходив на рибалку та на базар, поки не накопив 1000 лісових гривень.

Заплативши штраф, повертаючись додому Зайчик всім розповів про свій не гарний вчинок і порадив бережно ставиться до природних ресурсів і марно не витрачати їх.

Казка «Пригоди маленької лампочки»

Жила собі маленька лампочка і була вона дуже допитлива. Одного разу захотілося лампочці дізнатися, скільки вона випускає енергії. Викрутилась вона із патрона і пішла. Йде вона і раптом бачить на щиту, що вона витрачає 100 ват і дуже здивувалась. Пішла вона шукати свою подружку – енергозберігаючу лампу. Ось зустріла вона свою подружку, таї каже: «Люба, заміни мене, будь ласка,

бо я дуже багато втрачаю енергії». Подружка відповіла їй: «Гаразд, я заміню тебе. А куди ж ти підеш?» – «Я піду буду мандрувати по світу. І приносити людям радість».

Співпраця з батьками

Тренінг для батьків «Формування споживчої культури»

Мета: ознайомлювати з поняттями «споживча культура», «консумеризм». Формувати уявлення про те, що раціональне використання коштів — основа сталого розвитку суспільства. Розвивати прагнення формувати споживчу культуру в дітей.

Очікувані результати:

Знатимуть — Права й обов'язки споживача; Джерела інформації про товари й послуги; Правила культури споживання;

Умітимуть — Компетентно вибирати споживчі блага; Раціонально витратити гроші;

Зможуть — Критично сприймати ринок у цілому і себе як його елемент; Відповідати за свої вчинки; Приймати зважені рішення.

Обладнання та матеріали: Товари для вітрини міні-маркету — книжка, ручка, іграшка, яблуко тощо; Відеозапис «людина-користувач»; Анкета «як ви витрачаєте гроші». Кожного учасника: бейджик з словами «дозвілля», «театр», «подорожі», «розетка», «побутові прилади», «одяг», «лампа», «книжка», «вишивання», «їжа», «торт», «риба», «бюджет», «зарплата», «пенсія»; Інформація «принципи відповідального ставлення до покупок» — для кожної трійки учасників; Чеки із супермаркету — кожен учасник готує для себе.

Хід тренінгу:

Ведуча: Шановні батьки! Усі ви знаєте, що важливо раціонально витратити кошти: купувати лише необхідне, обирати найякісніші та найкорисніші товари і послуги, порівнювати ціни в магазинах, аби придбати ту чи ту річ за найвигіднішою ціною, тощо. А чи віддасте ви перевагу при виборі з-поміж інших товарів тому, який гарно упакований чи широко розрекламований? Чи спокушалися на знижки тоді, коли пропонувався товар був не дуже вам і потрібний? Чи купували щось просто так, заради задоволення? *(відповіді батьків.)* Звичайно, усі ми час від часу це робимо. Однак потрібно бути уважним і не допустити, щоб такі дії — наші чи наших дітей

— переросли в бездумне споживацтво. Сьогодні на тренінгу ми з вами навчимося заощаджувати та раціонально витратити гроші.

Вправа на включення «пересідання»

Ведуча пропонує помінятися місцями всім, хто ствердно відповість на такі запитання:

- Хто сьогодні вмикав телевізор?
- Хто встиг сходити до магазину?
- Хто сьогодні викинув папірець у смітник?
- Хто ходить до магазину зі списком потрібних товарів?
- Хто робить покупки, щоб поліпшити настрій?

Відтак учасники обговорюють, які з цих дій корисні/шкідливі, які їх можливі наслідки.

Ведуча: у нашому суспільстві прийнято вважати, що наявність у людини різних товарів та можливість їх придбати є ознаками статусу цієї людини та її належності до певного соціального класу. «Високим» статусом часто наділяють і тих, хто в змозі купити найрозрекламованіші товари. Утім, таке ставлення до споживання може негативно впливати на якість життя. Адже замість того, щоб купувати товари, які справді потрібні і часто якісніші та корисніші, людина намагається задовольнити психологічну потребу придбати непотрібну, однак розрекламовану річ.

Реклама розкаже: це треба купити,

Що актуально, дасть зрозуміти.

Рекламувати в нас стало модно!

Рекламувати все що завгодно!

Фарби та пензлі, книжки, дивани —

Обертом йде голова від реклами.

Ми ж рекламуємо ігри й розваги,

Різні товари — все вам до уваги.

Слухайте й чуйте — зараз ви з нами,

Ліпшої вже не знайдете реклами!

Вправа «Продаж розрекламованого товару»

Ведуча звертає увагу батьків на імпровізовану вітрину міні-маркету. На ній розміщені різні товари: книжка, ручка, іграшка, яблуко тощо. Учасники обирають собі товар, рекламують його іншим, а відтак продають на аукціоні.

Найліпше впорався із завданням той учасник, чий товар захотіла придбати більшість учасників за як найвищу ціну

Ведуча: для багатьох людей купівля товарів є повсякденною справою. Наприклад, якщо в нас закінчився хліб, списався олівець, перегоріла лампочка тощо, ми просто йдемо до магазину та купуємо їх.

Що визначає наш вибір того чи того товару? *(відповіді батьків.)* Ми з вами переконалися, що часто вирішальну роль під час вибору відіграє реклама. Іноді ми не звертаємо уваги на те, що нам справді ти, а зосереджуємося на самому процесі купівлі. У такому випадку можемо блукати по всьому магазину й не знати, що саме шукаємо. А зрештою — витратити гроші «на вітер». Аби цього не трапилося, потрібно йти в магазин із чітким списком (чи то на папірці, чи то в уявленнях) потрібних товарів, максимально критично сприймати будь-яку рекламу товару та суб'єктивні позитивні відгуки продавців у магазині.

Мовленнєва вправа «закінчи прислів'я»

Ведуча читає початок прислів'я, а батьки по черзі закінчують його:

Грішми воюють, грішми торгують, а без грошей —... *(горюють).*

Грошей не сій, бо вони ... *(не зійдуть).*

Гроші в гамані, а помагають ... *(у біді).*

Гроші йдуть до багатого, а злидні — ... *(до бідного).*

Гроші май, та про чорний деньок ... *(дбай).* Щоб гроші рахувати, треба... *(розум мати).* Золотий молоток і залізні двері ... *(відчиняє).*

Золото *рить).*

Золото

Дурень).

Ведуча: дуже часто ми йдемо до магазину або супермаркету, навіть не вирішивши, що саме плануємо купити. Ми можемо вирушити до магазину, щоб відпочити,

поспілкуватися, дослідити нові тенденції тощо. У такий спосіб ми намагаємося задовольнити свої психологічні потреби, розважаючись купівлею непотрібних, некорисних та неекономних речей. Якщо такі походи по магазинах стають звичкою, це означає, що людина зазнає впливу консумеризму — споживацької ідеології. Тоді шопінг (від англ. *shop* — магазин), тобто купівля товарів у магазинах, стає для нас важливим видом діяльності, значно впливає на світогляд та епосі життя людини. І замість того, щоб рахувати та з ощаджувати гроші, людина їх легковажно витрачатиме.

Якщо більшість населення схильна до консумеризму, це породжує цілі інфраструктуру, орієнтовану на виробництво та продаж максимальної кількості товарів щонайбільшій кількості людей. Конкуренція виробників породжує конкуренцію споживачів, а внаслідок цього виникають конфлікти під час вибору чи купівлі товарів і послуг, «мірвання» одне з одним дорогими речами тощо.

Спробуємо перевірити, наскільки ви можете піддатися впливу консумеризму і як ставитеся де грошей вправа-рухавка «займи позицію»

Ведуча пропонує учасникам визначити своє ставлення до тверджень, які вона називає. Якщо учасник погоджується з ним, то має стати справа від ведучої, якщо не погоджується — зліва.

Орієнтовні твердження:

Економлять тільки бідні.

Я купую все необхідне в магазині раз на тиждень.

Я скуповуюся завжди відповідно до своїх можливостей.

Якщо я щось хочу, то обов'язково це куплю, незалежно від обставин.

Я радію, коли заробляю гроші та коли їх витрачаю.

Мої бажання залежать від моїх можливостей.

У житті я розраховую лише на власні можливості. Гроші можуть зробити мене щасливим.

Багаті люди розумні, бо вони знайшли способи розбагатіти.

Необхідно, аби багаті люди частіше жертвували кошти для менш забезпечених.

Гроші інколи змінюють людей.

Я хочу стати багатою людиною.

Я хочу мати стільки грошей, щоб задовольняти свої основні потреби та бажання.

Я боюся мати занадто багато грошей.

Я боюся мати дуже мало грошей.

Важливо витратити гроші на відпочинок.

Гроші — це нейтральний ресурс, вони можуть як допомогти, так і нашкодити.

Грішми в родині мають розпоряджатися чоловіки.

Запитання для обговорення:

- Щодо яких тверджень ваші думки розділилися? Як ви думаєте, чому?
- На які твердження ви відреагували одностайно? Чому?
- Як ви загалом ставитеся до грошей — позитивно чи негативно? Чому?

Ведуча: людина прагне споживати так, щоб, з одного боку, бути не гіршою за інших, а з другого — не зливатися з юрбою. При цьому індивідуальне споживання відображає не лише соціальні характеристики споживача, оскільки демонструє його соціальний статус, а й особливості його способу життя.

Ведуча: аби не стати людиною-користувачем і не допустити, щоб такими ж бездумними користувачами стали наші діти, потрібно виховувати в собі та в них споживчу культуру. Як ви вважаєте, як це можна зробити? *(відповіді батьків.)*

На формування культури споживання впливають такі чинники:

- Риси ментальності українського народу — «як не з'їм, то хоч понадкушую», «щоб бути не гірше за інших»;
- Зміни ринкових відносин — від браку товарів до браку можливостей їх придбати, коли культура споживання перетворюється на культуру виживання;
- Експансія західної культури — орієнтування на цінності та потреби.

Як навчитися раціонально розпоряджатися власними фінансами та не піддаватися надмірному впливу перерахованих чинників, розповім вам під час інформаційної хвилини: якщо плануєте купити акційний товар, обов'язково перевіряйте термін його придатності та порівняйте ціну товару з аналогічною в іншому магазині, «пластикові» гроші, тобто гроші на банківській картці, ми витрачаємо набагато швидше!

Тренінг для батьків «Економія електроенергії — справа всіх і кожного»

Мета: Формувати уявлення про те, як можна використовувати різні види енергії, особливості вичерпних і невичерпних джерел енергії. Ознайомлювати зі способами енергозбереження. Прищеплювати дбайливе ставлення до природи через розуміння необхідності збереження енергії. Розвивати зацікавленість до проблем енергозбереження. Розвивати навички роботи з різними джерелами інформації, вміння формулювати думку про способи ощадливого використання електричної і теплової енергії. Сприяти розвитку комунікативних навичок під час роботи в групі, вміння вислухати думку інших, формулювати власні переконання. Формувати активну життєву позицію, почуття власної причетності до загальної справи, зокрема до проблем міста та країни. Виховувати почуття власної відповідальності за енергозбереження.

Очікувані результати: Сформувати навички — Вимикати світло в порожніх кімнатах; Вмикати електрообладнання лише за потреби; Купувати лампи з низьким споживанням енергії; Зацікавити сучасними підходами щодо використання енергетичних ресурсів як у світі, так і в Україні; Спонукаючи використовувати сучасні енергоощадні технології нетрадиційних відновлюваних джерел для задоволення побутових потреб.

Обладнання та матеріали: фліпчарт; фломастери; таблиця «заощаджуємо електроенергію: як і скільки» — для кожної групи; картки із зображенням електроприладів; калькулятор.

Хід тренінгу:

Ведуча: добрий день, шановні батьки! Сьогодні ми з вами поговоримо на дуже актуальну тему — енергозбереження. Як часто ви замислюєтеся про те, що важливо заощаджувати енергію? *(відповіді учасників.)*

Основні джерела енергії, яка надходить до наших будинків у вигляді тепла й електрики, — нафта, газ і вугілля. Також важливе значення має атомна енергія. Ці ресурси для нас корисні, але водночас використовувати їх небезпечно для майбутнього планети і людства: забруднюється природне середовище, адже труба кожної теплової електростанції чи котельні з димом викидає в повітря десятки тонн

різних шкідливих речовин. Великі території відчужуються під шахти, електростанції, відвали й терикони. Наслідками викидів є кислотні опади, озонові дірки, глобальна зміна клімату. Погіршення стану довкілля негативно впливає на здоров'я людей. Про небезпеку атомної енергетики годі говорити — усі пам'ятають про аварію на Чорнобильській АЕС або на атомній станції Фукусіма в Японії. Окрім того, нафта, природний газ і вугілля з використанням їх є невідновлюваними ресурсами: якщо їх уже використали, то це назавжди. Можливо, для людства вже настав час навчитися використовувати їх розумно та більше дбати про довкілля? До того ж заощаджувати енергію сьогодні означає економити гроші. Як свідчать розрахунки та досвід, можна використовувати значно менше енергії без погіршення умов життя.

Вправа «правила взаємодії в групі»

Учасники називають правила, яких необхідно дотримуватися для успішної роботи під час тренінгу. Відтак разом обговорюють і приймають головні правила групової роботи:

- ✓ Правило активності — активно беремо участь у іграх та обговореннях;
- ✓ Правило контролю часу — не затримуємо себе та всіх навколо;
- ✓ Правило організованої комунікації — говоримо кожен за себе, не перебиваємо учасників.

Учасники відповідають на запитання: «навіщо ми приймали правила?».

Рефлексія «мої очікування»

Усі учасники по черзі закінчують речення: «я очікую від цього тренінгу...». Ведуча коротко записує очікування учасників на великому аркуші паперу. Учасники обговорюють перелік очікувань:

- Які думки, почуття він викликає? В навіщо ми робили цю вправу?

Вправа на включення «Суперпредмет»

Учасники утворюють кілька груп по три- чотири особи. Протягом кількох хвилин кожна група називає й записує якомога більше способів застосування певного предмета, наприклад лампочки, канцелярської скріпки, чашки тощо. Коли час збігає, команди озвучують свої варіанти і повторювані способи використання предмета

викреслюють. У результаті перемагає та команда, яка запропонувала найбільшу кількість оригінальних відповідей.

Вправа «займи позицію»

Ведуча називає твердження та пропонує тим, хто з ними погоджується, виконати певні дії:

- ✓ Підніміть руки ті, хто своєчасно вимикає зайві електроприлади, щоб заощадити електроенергію;
- ✓ Плесніть у долоні ті, хто вимикає телевизор і загальне освітлення в кімнаті, а вмикає настільну лампу, коли ввечері читає книжку;
- ✓ Простягніть руки своїм сусідам, візьміть їх за руки, якщо стежите, щоб дверцята холодильника були прочинені якнайменше часу;
- ✓ Усміхніться, якщо ви переконані, що кожна людина має заощаджувати енергію.

Ведуча: чи багато електроенергії ваші родини витрачають за тиждень? /*відповіді учасників.*) Зараз перевіримо.

Вправа «Розв'язання економічних задач»

Задача 1. Кімната обладнана приладами освітлення, які споживають 300 вт/год. Якщо замінити їх на енергоощадні прилади, то витрати зменшаться на 30%. Скільки ват протягом доби можна заощадити, використовуючи енергоощадні прилади?

Задача 2. Одна кіловат-година електроенергії коштує 1,68 грн. За місяць сім'я споживає 150 квт-год. Якщо кожен із чотирьох членів сім'ї збереже 10% електроенергії, то скільки гривень можна заощадити за місяць?

Задача 3. Сім'я з трьох осіб у жовтні витратила 150 квт електроенергії, а в листопаді — на 20% більше. Якщо 1 квт коштує 1,68 грн, то на скільки відсотків більше сім'я заплатила в листопаді, ніж у жовтні?

Задача 4. В Україні понад 10 млн сімей. Скільки електроенергії можна заощадити в Україні за один день, якщо кожна сім'я на 1 год. Менше користуватиметься електричною лампочкою потужністю 100 вт?

Ведуча: чи корисним був для вас сьогоднішній тренінг? (*відповіді учасників.*) Ми з вами переконалися, що зменшення споживання електрики позитивно позначиться на сімейному бюджеті.

Коректурні таблиці

Товари та послуги				
1 Автомобіль	2 Ремонт взуття	3 Крісло	4 Квиток в цирк	5 Взуття
6 Ремонт одягу	7 Хліб	8 Стрижка в перукарні	9 М'яч	10 Проїзд
11 Одяг	12 Екскурсія	13 Цукерки	14 Комунальні послуги	15 Побутова техніка

Потреби людини				
1 Хліб	2 Дім, квартира	3 Одяг	4 Іграшки	5 Прикраси
6 Взуття	7 Меблі	8 Відпочинок	9 Ліки	10 Побутова техніка
11 Книги	12 Автомобіль	13 Вода	14 Їжа	15 Повітря

Професії

Банк

Ресурси

П - природні
Т - трудові
К - капітальні

1 Вода (П)	2 Будівельник (Т)	3 Підйомний кран (К)	4 Вугілля (П)	5 Шахтар (Т)
6 Вагонетка (К)	7 Дерево (П)	8 Столяр (Т)	9 Рубанок (К)	10 Льон (П)
11 Швея (Т)	12 Швейна машинка (К)	13 Залізна руда (П)	14 Молоток (К)	15 Коваль (Т)

Сімейний Бюджет та доходи

1 Пенсія бабусі, дідуся	2 Утримання свійських тварин	3 Присадибна ділянка	4 Бджільництво	5 Зарплата тата
6 Мама шиє на замовлення	7 Стипендія	8 Фруктовий сад	9 Зарплата мами	10 Продаж овочів з власного городу
11 Парник	12 Збір грибів, ягід	13 Продаж фруктів з власного саду	14 Бабуся в'яже для сім'ї та на продаж	15 Продаж квітів з власного квітника

Результативність економічного виховання

У комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради» в період з 2016 рік по 2020 рік проведено аналітичну роботу з ефективності реалізації педагогічних умов економічного виховання. З цією метою було проведено анкетування батьків вихованців та діагностування дошкільників старших груп. Було проведено вхідне та вихідне анкетування, діагностування з кожною групою респондентів. Наводимо зразки анкет.

Анкета для батьків

«Ставлення батьків до економічного виховання дітей в дошкільному віці»

1. Чи знаєте Ви, що таке економічне виховання дошкільника?

а) так;

б) ні;

2. Чи потрібно вивчати економіку в закладі дошкільної освіти?

а) так;

б) ні;

3. На Вашу думку, з якого віку потрібно дітей привчати до праці?

а) 3-5 років;

б) 6-10 років;

4. Чи вважаєте Ви, себе людиною економічною?

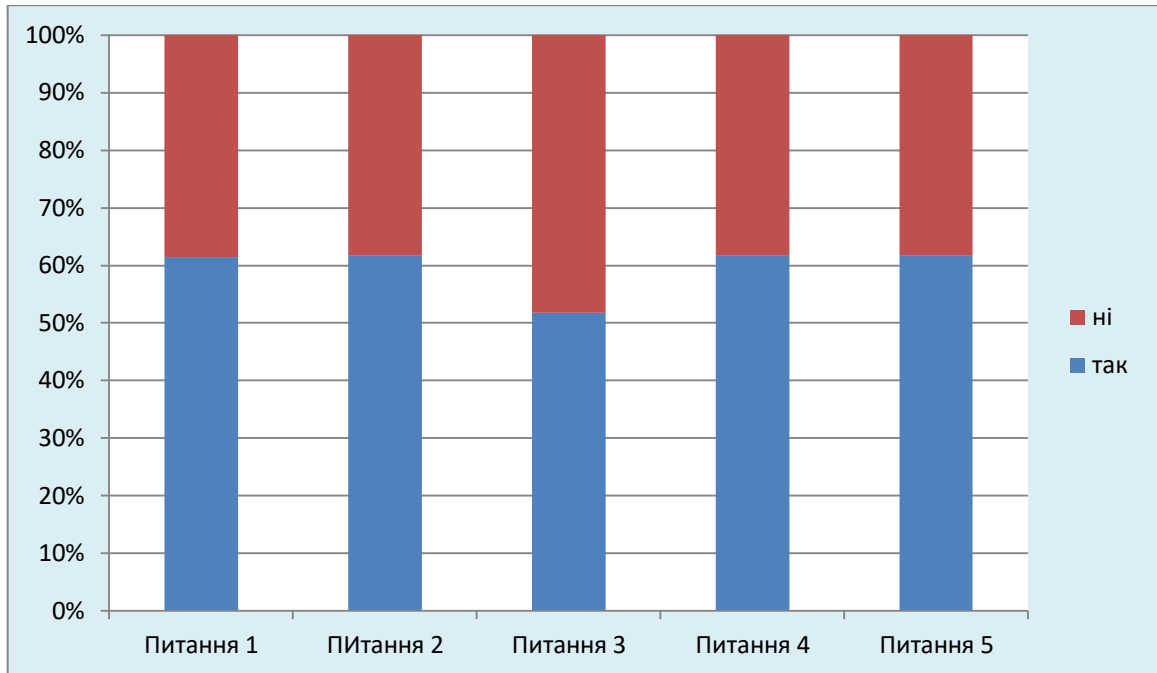
а) так;

б) ні;

5. Що таке потреба та дохід сім'ї, і від чого він залежить ? _____

6. На Вашу думку, з чого потрібно починати роботу з дітьми з даної проблеми?

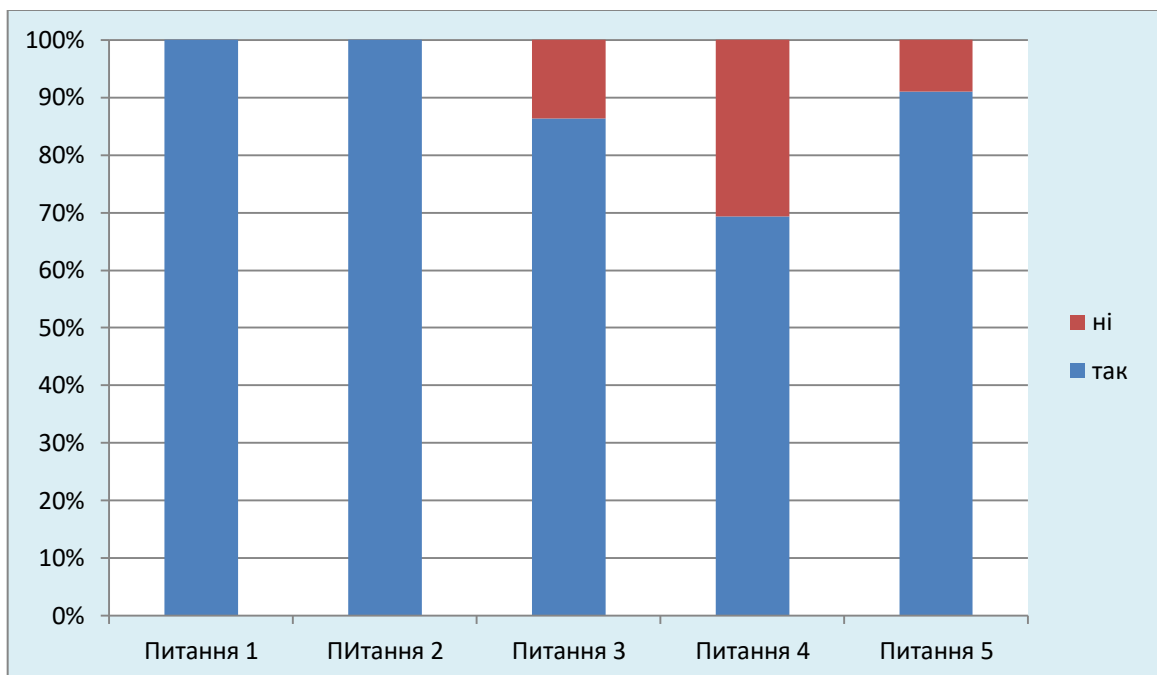
I. Аналіз вхідного анкетування батьків. Прийняли участь в опитуванні 67 батьків.

Висновок: аналіз вхідного анкетування батьків показав, що не всі батьки ЗДО обізнані з економічного виховання дошкільників.

Рекомендації: включити в співпрацю з батьками ознайомлення з теоретичною основою економічного виховання під час семінарів, конференцій, всебучів, консультацій та бесід.

II. Аналіз вихідного анкетування батьків.

Висновок: повторне анкетування батьків виявило позитивну динаміку в бік зростання зацікавленості батьків впровадженням економічного виховання в ЗДО.

Рекомендації: продовжувати роботу в даному напрямку. Активно залучати батьків до освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Моніторинг знань дитини з економічного виховання

1. Загальні відомості про вихованця (прізвище, ім'я)
_____
2. Як ти розумієш слово «потреби»? _____
_____
3. Дидактична гра «Обери потрібні речі»
4. Гра «Потреби бувають різні» _____
5. Робота з коректурною таблицею «Хто є раціональним споживачем?»
_____
6. Логічна гра «Що кому потрібно?» _____
7. Робота з художнім твором (укр. нар. казка «Колобок») - Які ресурси використані для виготовлення Колобка» _____
8. Що таке «блага»? _____
9. Як можна зберегти природні ресурси? _____
10. Які природні ресурси має наше місто? _____
11. Дидактична гра «Чим багата наша Україна?» _____
_____

Висновок: аналіз обстеження дітей з економічного виховання на початку року показав, що в них достатній рівень знань з економіки. Діти орієнтуються в питаннях про потреби людини, знають про професії та звідки беруться гроші. Проте мають недостатні знання з збереження природних ресурсів, раціонального споживання.

Рекомендації: розробити структуру економічного виховання дитини в закладі дошкільної освіти. Залучити батьків до освітнього процесу. Створити інноваційне освітнє середовище в групах ЗДО. Застосовувати інноваційні технології та методики під час освітнього процесу.

II. Аналіз знань дітей з економічного виховання в кінці навчального року.

Висновок: обстеження дітей з економічного виховання наприкінці навчального року показав високий рівень економічних знань. Діти вирішують економічні ситуації, створюють свої міні-проекти, проявляють зацікавленість до економічних занять.

Рекомендації: продовжувати комплексний підхід до економічного виховання в ЗДО для успішного формування економічної компетенції дошкільників.

Гра "Банкомат і Грошик"

Ігрові економічні вправи

“Хто що нам дає?” Вихователь показує картинку, де зображені домашні тварини. Діти відповідають, що ця тварина дає людині, як використовується цей ресурс: корова – молоко (з нього сир, кефір, сметана).

“Хочу та необхідно” Необхідно – це все те, що потрібне людині, без чого вона не може обійтися.

Хочу – це те, що хочеш мати.

Вихователь показує картку (хліб, іграшка, морозиво, молоко тощо), а діти повинні на рахунок “три” підняти відповідну за кольором картку. Червона – “хочу”. Синя – “необхідно”.

“Покупка. Вибір” Мама попросила Ваню й Михайлика сходити в магазин. Вона дала їм десять гривень і запропонувала самим обрати й купити продукти на вечерю. У магазині діти почали сперечатися: Іванко хотів купити хліб, ковбасу й кефір, а Михайло – цукерки, тістечко й солодкий напій. Хто з дітей правильно (раціонально) хотів використовувати гроші? Чому?

“Економний господар” П’ятачок, Вінні-пух і Сова прийшли на обід до Кролика. Кролик, як хороший господар, приготував кожному стільки шматочків хліба, скільки з’їсть кожен гість. Тому він відрізав для себе та П’ятачка по одному шматочку, Сові – два шматочки, а Вінні-пуху на два шматочки більше, ніж Сові. Скільки всього шматочків хліба приготував Кролик для гостей? Чи економним господарем виявився Кролик? У чому це виявляється? Чи правильно чинить Кролик? Що робити, якщо все-таки шматочки хліба залишилися?

“Потреби людини” На березі ріки сидів рибалка й вудив рибу. Повз нього проходила бідна людина, яка зупинилася біля рибалки і сказала йому: “Я дуже голодна. Дай мені риби”. “Добре, - відповів рибак, – я дам тобі риби, якщо ти хочеш один раз поїсти, але якщо ти хочеш завжди бути ситим, я навчу тебе ловити рибу”. Чому рибалка так відповів? Які ресурси потрібні для лову риби?

“Вибір” Тато пообіцяв Олені подарунок на свято. Але грошей у нього було тільки 15 гривень. Пішли вони до магазину. Там було багато різних іграшок, книг, цукерок. Олені захотілося все купити, але тато запропонував їй обрати лише одну річ. Але Олена зупинила свій вибір на двох речах: м’ячі й цукерках. Вона не могла вирішити, що ж обрати. Як можна допомогти Олені? (Потрібно вибрати ту річ, яка потрібніша зараз.)

“Професії” Два хлопчики сперечалися, яка професія найпотрібніша та найкорисніша. У Віті тато працює на заводі, де виготовляють автомобілі. Вітя дуже поважає свого батька, він пишається, що в автомобілях є частина праці його тата. У Миколки тато лікар. Він лікує дітей і дорослих, допомагає їм одужувати. Микола упевнений, що кращої професії, чим лікар, немає. Він теж мріє стати лікарем. Вітя питає Миколку: “Скажи, а що конкретно виготовляє твій тато?”. “Як що? – задумався Микола. А дійсно, тато допомагає людям видужувати, але конкретних речей, тобто товарів, він не виготовляє”. Як ти вважаєш, хто з дітей має рацію? Чи можна визначити, яка професія корисніша? Ким працюють твої батьки? Що вони роблять?

“Обов’язки” У неділю мама нагадала Павлику, що йому потрібно нагодувати папугу Машу, яка сиділа в клітці, полити квіти та прибрати у своїй кімнаті. “Ні”, – відповів Паша, – сьогодні вихідний, тому я відпочиватиму”. “Добре, – говорить мама, – я теж відпочиватиму. Я працювала цілий тиждень і маю право відпочити”. Через деякий час, папуга Маша зголодніла й почала просити їжу своєю пташиною мовою. Паша теж зголоднів, він усе частіше заходив на кухню, але там ніхто нічого не готував. Хлопчик подумав, а потім підійшов до мами і сказав: “Я помилявся. У дитячому садку нам розповідали, що є потреби, які потрібно задовольняти щодня. Зараз я нагодую папугу, поллю квіти і поприбираю в себе в кімнаті, а ти, мамо, приготуй, будь ласка, обід”. Так вони і зробили, зайнялися своїми справами, а коли закінчили їх, смачно поїли й пішли гуляти на вулицю. Які обов’язки і як виконував Павлик? У чому він схибив? Які в тебе є обов’язки?

“Дбайливе ставлення до речей” Учням було задано прочитати розповідь з 10 сторінок. Маша не змогла прочитати всю розповідь, оскільки з книги були вирвані 3

сторінки. Скільки сторінок прочитала Маша? А у ваших книгах є вирвані сторінки? Ви самі виривали коли-небудь сторінки?

“Покупка” Лісовичок запросив у гості лісових друзів. Лисичка подарувала йому квіти, зайчик – морквину й капусту, а мудрий їжачок – гру-головолонку. У яких магазинах звірята купили свій товар? Чому?

“Витрати” Том і Джері працюють кондитерами в кафе “Ласунка”. Том вирішив випекти торт, а Джері – тістечко. Хто витратить більше часу на виготовлення виробу? На який виріб витратиться більше продуктів? Що буде коштувати дорожче (дешевше)? Чому?

“Покупка. Ціна. Якість” Кондитер Сашко пече медовий торт. Наявні всі продукти, окрім меду. Оля пропонує купити мед у магазині, а Сашко наполягає на тому, щоб купити мед на ринку. Чим відрізняється мед, куплений на ринку, від придбаного в магазині?

Творчі економічні завдання

Завдання, пов’язані з розумовою діяльністю, поділяють на три групи:

1. Завдання на розвиток класифікаційних умінь, здатності до абстрагування.
2. Завдання на розвиток здатності мислити за аналогією.
3. Завдання на розвиток здатності до узагальнення, формування понять.

Завдання першої групи

1. Паперові купюри якого номіналу існують в Україні? Поміркуйте, чому не буває паперових копійок?
2. Розташуйте товари у відповідних секціях: «Молоко», «Хлібні вироби», «Іграшки», «Канцелярські товари» тощо.
3. Серед перерахованих товарів знайдіть зайвий.
4. Назвіть характерні ознаки паперових купюр. Як можна назвати всі ці ознаки? (Захист.)
5. Складіть перелік обладнання, необхідного для відкриття магазину. Знайдіть зайві предмети.

Завдання другої групи

1. Машина велика та дорога, а цукерка маленька та дешева. Чому?

2. Багатий — розорився, а бідний розбагатів. Як це могло статися?
4. Покупець купує, а що робить продавець? (Продає.) Де це відбувається?
5. Термометром вимірюють температуру, а що вимірюють терезами? (Вагу.) Які бувають види терезів? Де їх застосовують?

Завдання третьої групи

1. Як одним словом можна назвати 1 гривню, 2 гривні, 5 гривень? (Це гроші, купюри.) Порівняйте гроші за номіналом. Чи однакова у них купівельна спроможність?
2. 50 копійок, 25 копійок, 5 копійок — це монети. Монети якого номіналу ви знаєте ще?
3. Де можна зустріти перукаря, ножиці, дзеркало? (У перукарні.) Які послуги там надають? Яке обладнання для цього може знадобитися?

Економічні дидактичні ігри

«Що потрібно бізнесмену»

Мета. Систематизувати знання дітей про нові професії ділових людей, яких потребує підприємницька діяльність та їх взаємовідносини в суспільстві. Розвивати логічне мислення, мову. Виховувати діловитість, доброзичливість, дружбу, взаємодопомогу, шану та повагу до людей різних професій.

Матеріал. Набір картинок із зображенням ділових людей різних професій, предметні картинки із зображенням знарядь для праці кожного бізнесмена, гроші.

Хід гри

Кожна дитина отримує картку із зображенням однієї з професій ділової людини (бізнесмена). Вони повинні купити для свого бізнесмена знаряддя для праці. Кожен гравець має ігрові гроші.

Примітка. Коли хто-небудь з бізнесменів купив не ту картинку, її можна відкупити у свого колеги, дотримуючись різних форм етикету.

«Ощадливі і економні»

Мета. Розширити та уточнити знання дітей про гроші (гривні), їх призначення та використання. Виховувати ощадливість і економність.

Матеріал. Набір карток: гроші, магазини, товар продуктивий, техніка.

Правила гри. Кількість товару повинна відповідати кількості грошей. Купити товар можна лише тоді, коли загадаєш про нього загадку, прочитаєш вірш чи розповіси приказку або прислів'я.

Хід гри

Дітям дають купюри по 10 грн. Вони ідуть до крамниці, на ярмарок і купують товар згідно з правилами гри.

«Відкриємо власну справу»

Мета. Розширити знання дітей про працю ділових людей (бізнесменів). Вміти підбирати обладнання, приміщення, персонал, «товар» для того, щоб займатися підприємницькою діяльністю; використовувати гроші за призначенням. Розвивати пам'ять, мову, мислення. Виховувати діловитість, чесність, ввічливість, підтримувати доброзичливі стосунки між людьми.

Матеріал. Ігрове поле «Фінанси», «Ресурси», набір карток: професії, гроші, заводи, ресурси, будівлі.

Хід гри

Кожному видається однакова кількість грошей, розкладаються картинки. Діти вибирають картинки і купують все необхідне для організації підприємницької діяльності бізнесмена. Гра закінчується коли діти розклали з картинок хід подій, як вони добилися успішного результату.

Гра "Банкомат і Грошик"

Технічний паспорт гри

1. Бокс з пластику у вигляді банкомата.
2. Мольберт
3. Ігрові поля:
  - Потреби
  - Фінанси
  - Реклама
  - Ресурси
4. Ігрові картки:
  - Транспорт
  - Гроші (купюри, монети)
  - Машини спеціального призначення
  - Продукти харчування
  - Різновиди розміщення реклами
  - Зернові культури
  - Природні ресурси
  - Професії
  - Різновиди будівель (магазини, заводи, фабрики, житлові будинки)
  - Робочий інструмент, інвентар
  - Тварини
  - Одяг, взуття

Ігрові поля змінюються, поповнюються залежно від освітніх завдань та змісту педагогічної роботи.

ФОТОГАЛЕРЕЯ

Фото 1. Сюжетно-рольова гра «Магазин»

Фото 2. Сюжетно-рольова гра «Лікарня»

Фото 3. Сюжетно-рольова гра «Рятівники»

Фото 4, 5. Експерсія на пошту

Фото 6. Експерсія в ательє

Фото 7. Експурсія в аптеку

Фото 8. Трудове виховання

Фото 9. Трудове виховання

Фото 10. Трудове виховання

Фото 11. Майстер-клас для батьків «Друге життя непотрібних речей»

Фото. 12. Розвага «Кожна хата ощадливим господарем славна»

Фото 13. Осінній ярмарок

Фото 14. Осінній ярмарок

Фото 15. Соціальний проект для батьків та дітей «Допомога солдатам АТО»

Фото 19. Проект «Город на підвіконні»

Фото 20. Проект «Город на підвіконні»

Фото 21. Проект «Город на підвіконні»

Фото 22-25. Проект «Від зернинки до рослинки»

Фото 26. Дослідження властивостей води

Фото 27. Пошуково-дослідницька діяльність

Фото 28. Дослідження проблеми забруднення водою

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти: нова редакція // Дошкільне виховання. - 2012. - № 7.
2. Вишневська Т.С. Економічні ігри. БВДС , №11-12,2004.- с. 4-7.
3. Грама Н.Г. Формування економічної грамотності у дітей дошкільного віку: Монографія. / Н.Г. Грама - Одеса, 1997.
4. Грама Н. Започаткування основ економічного виховання дітей дошкільного віку / Н. Грама // Наша школа. – 2003. – № 2. – С. 58–62.
5. Дошкільникам про професії: Випуск 1/ Упоряд.: І.Д.Летнянка, О.Й.Кльось. – Тернопіль – Харків: Ранок,2015. – 208с.
6. Дошкільникам про професії: Випуск 2/ Упоряд.: І.Д.Летнянка, О.Й.Кльось. – Тернопіль – Харків: Ранок,2015.- 192с.
7. Дошкільникам про професії: Випуск 3/ Упоряд.: І.Д.Летнянка, О.Й.Кльось. – Тернопіль – Харків: Ранок,2015.- 224с.
8. Діти і соціум : Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко; наук. ред. А. М. Богуш; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
9. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М. : Просвещение, 1978. – 308 с.
10. Жадан Р.П., Григоренко Г.І. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку (перспективно-календарне планування занять з економіки). / Р.П. Жадан і др. - Запоріжжя: ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2006.
11. Іванова А.В. Економічний досвід - старшим дошкільнятам / А.В. Іванова // Дошкільне виховання. -2006. - №7.
12. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. - К. : Ред. журн. "Дошк. Виховання", 2003.
13. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Методичний посібник / Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейпольська; за загальною редакцією О. Брежневої. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 176 с.

14. Розвиток особистості в різних умовах соціалізації : колективна монографія / за науковою редакцією професора Л. О. Калмикової, професора Г. О. Хомич. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 472 с.
15. Сухомлинський В.О. Вибрані твори / В.О. Сухомлинський // В.О. Сухомлинський Соч.: В 5-ти томах.- К.: Рад. школа, 1976 - 1977.
16. Смоленцева А. Введение в мир экономики, или как мы играем в экономику / А. Смоленцева. – СПб. : Детство – Пресс, 2001. – 176 с.
17. Фесюкова Л.Б. «Соціально – економічне виховання дошкільнят» .- Х.: Веста: Вид – во «Ранок», 2008.- 104с
18. Фесюкова Л.Б. «Воспитание сказкой» .- Харьков: Фолио, 2000. – 460с
19. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловійова та ін. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 248 с.
20. Шатова А.Д. Экономическое воспитание дошкольников. Учеб.-метод. пособ. / А.Д. Шатова. - М. : Пед. общ. России, 2005.
21. Шевцова О.А. 745 ігор для дошкільників.- Х. : Вид.група «Основа», 2010. – 250 с.